

СТО И ДВАДЕСЕТ И ВТОРО ЗАСЕДАНИЕ

София, четвъртък, 18 април 1991 г.

(Открито в 15 ч. и 15 м.)

Председателствували: председателят Николай Тодоров и заместник-председателят Гиньо Ганев

Секретари: Трифон Димитров и Александър Стамболийски

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ (*звони*): Господа, кворумът е налице. Заседанието се открива.

Проектът за дневен ред ви е раздаден.

1. Продължаване на предварителното обсъждане на основните начала на проекта за нова Конституция на Република България.

2. Продължаване на разискванията по законопроекта за чуждите инвестиции.

3. Проект за решение във връзка с някои тенденции по отношение на сградния фонд на читалищата.

4. Проект за декларация на Комисията за национална сигурност.

5. Проект за решение за подписване на клетвена декларация от народните представители, че не са били предупреждавани за вредните последици от радиацията в резултат от аварията в Чернобил.

6. Отговори на актуални въпроси (зам.-председателят на Министерския съвет ще отговори на Петър Слабаков, Василка Костова и Коста Андреев и група народни представители, министър Иван Костов ще отговори на Николай Близнаков, министър Матей Матеев ще отговори на Савка Йовкова).

Потвърждавам начина на съставянето на проекта за дневен ред. Припомням на всички, които вдигат ръка, да имат предвид правилника. Има думата господин Митев.

ТРИФОН ДИМИТРОВ: От името на парламентарната група на Българската социалистическа партия предлагам в дневния ред да се включи обсъждането на законопроекта за полицията. Повод е убийството на старшина Георги Василев Георгиев от Бяла Слатина и това за нас не е изолиран случай, а хладнокръвна тенденция за нагло посегателство срещу органите за охрана на обществения ред и върху живота и здравето на милиционерските служители.

Не е нужно да припомням отново и случаите от Пловдив, Стамболийски, София, Чирпан и други места. Когато говорим за мирен преход към демокрация и го постигаме в политическия живот на страната, парадоксално е да допускаме човешки жертви от страна на Министерство на вътрешните работи

все в името на демокрацията. Нужна е сигурност за живота на гражданите и особено за хората, които по закон отговарят за това. *(Частични ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Руденко Йорданов.

РУДЕНКО ЙОРДАНОВ: Госпожи и господа народни представители! Предлагам точка трета от дневния ред - проект за решение във връзка с някои тенденции по отношение на сградния фонд на читалищата да стане точка първа, а ако Великото Народно събрание сметне това за невъзможно, то поне да получим гаранции, че тя ще бъде разгледана веднага след почивката.

Мотиви: вече няколко пъти тази точка се поставя в дневния ред на Великото Народно събрание и също така няколко пъти не се добираме до нея. Нейната актуалност, а, мисля, и политическа и конфликтност ни позволява да я разгледаме и гласуваме сравнително бързо.

Ползвам случая да припомня, че днес е световният ден на паметниците на културата и сърдечно да поздравя хората, които професионално и духовно са свързани с този ден. В тази връзка смея да подкажа на Бюрото на Великото Народно събрание и Законодателната комисия, че в папките им се намира проект за изменение и допълнение на Закона за паметниците на културата и музеите и свързаното с това изменение на чл.278 от Наказателния кодекс, внесени от Комисията по културата и духовните ценности и имащи отношение към един друг, не по-малко актуален и важен проблем - грабителското и комерческото отношение към нашите паметници на културата от духовно нищи лица. Този проект също не съдържа политически противоречия, може и трябва да бъде разгледан час по-скоро.

Госпожи и господа народни представители, припомням ви, че още в Третия райх имаше един райхсминистър, който при думата "култура" се хващаше за кубура. Нека в нашата посттоталитарна държава при думата култура ние, законодателите, не се хващаме за дръжките на вратите.

Като разчитам на вашето чувство за хумор, апелирам към вашето чувство за отговорност към българската култура и нейните паметници.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Всичко това е хубаво, но има характер на съобщение, господин Йорданов, а не на искане за дневен ред за днес.

РУДЕНКО ЙОРДАНОВ (от място): Предложих точка трета да стане точка първа.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Имате думата, госпожо Орбецова.

ВРЪБКА ОРБЕЦОВА: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! Позволете и на мен да изкажа искрено желание и настоятелно искане на моите избиратели, съграждани и лично от мое име за по-скорошно влизане в пленума на Великото Народно събрание за обсъждане на Закона за милицията. На 16 януари отправих питане до министър Данов по повод зачестилата /увеличаваща се/ криминална престъпност, включително и в моя избирателен район. Министър Данов отговори обстойно на моето питане в писмен вид. За съжаление всички ние сме свидетели на този тежък инцидент, който отне живота на старшина Георгиев и постави в опасност живота на старшина Григоров.

Позволете ми, уважаеми колеги, да изкажа своята съпричастност към болката и скръбта на семействата на тези двама млади хора.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги, аз искам да кажа няколко думи на същата тема, тъй като бях от тези, които присъстваха на митинга на полицията преди няколко часа пред Паметника на Незнайния воин. Наистина положението става изключително тревожно. Всички сме свидетели до какви безредици се стига в нашата страна и това се отдава на липсата на закон за полицията и камъните вече са в нашата градина. Смятам, че ще изразя чувствата на Съюза на демократичните сили, ако изкажа най-сърдечни съболезнования към семейството на убития старшина Георгиев и пожелание за оздравяване на неговия колега. Зачестилите случаи наистина ни карат да настояваме да се включи Законът за полицията като приоритетен, и то не до 30 април, както е искането на самата полиция, а много по-рано.

Освен това смятам, че Законът за паметниците на културата също е приоритетен и не търпи отлагане.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Стелиян Стойчев.

СТЕЛИЯН СТОЙЧЕВ: Аз бих искал да взема отношение по точка шеста от дневния ред, а именно - отговори на актуални въпроси, тъй като спазих парламентарната процедура и депозирах своя въпрос /по-скоро актуален въпрос/, днес до обяд, но въпреки това не виждам своето име в отговорите, които ще бъдат давани и затова, тъй като въпросът е свързан пак с милицията /и по-точно с един инцидент в Техническия университет в Русе, където в момента има стачка/, настоявам да си прочета питането, а ако господин Данов или господин министър-председателят ме чуват по радиото, могат да дойдат и да отговорят днес или утре.

На 17 април 1991 г. на територията на Техническия университет - Русе, организираният от стачкуващите студенти благотворителен концерт е бил възп-

репятствуван от служители на Министерство на вътрешните работи. Те не са имали заповед за това, а са твърдели, че имат устна заповед от министър-председателя господин Попов и от министъра на вътрешните работи Христо Дачков.

Въпросът ми е имало ли е такава заповед и възможно ли е на територията на автономно висше учебно заведение свободно и безпрепятствено да се разпореждат униформени служители? *(В залата възниква недоволство от поставения въпрос)*

С какво е попречил благотворителният концерт, организиран от стачкуващите студенти на обществения ред? *(Ожиданието продължава)* Не виждам за какво недоволствувате. Мисля, че въпросът е съвсем актуален. Може информацията да не е пълна и да не е точна, но настоявам да бъде даден отговор на въпроса и да бъде изяснен този случай.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Узунов.

АТАНАС УЗУНОВ: Уважаемо председателство, уважаеми народни представители! От името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз изказвам съболезнования и съчувствие на семейството на загиналия старшина Георгиев и съжаление за случилия се инцидент. Явно е, че непазвайки определени правила в нашата страна, всеки момент можем да се озовем пред неприятни инциденти. Предполагам, че това е единичен инцидент, но той е свързан с митническите служби, с вноса на оръжие, с боравенето с динамит и други материали. Известен ви е случаят в Стамболийски. Известен ви е и случаят в Стрелча.

Следователно ние като народ сме задължени да вземем всички мерки, за да можем да съхраним спокойствието и мира в нашата страна. Освен това имам и следното питане към Бюрото на Великото Народно събрание.

Ние сме един парламент, който е призван да създаде Конституцията и да я защитава. Констатирам, че в кабинетите на парламентарните екстрасенсите доказват на България какво е необходимо за нашето здраве. Моля на това питане да ми отговори председателят на Бюрото на Великото Народно събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Какво предлагате по дневния ред? Ще започна да говоря по-ясно...

АТАНАС УЗУНОВ: По-ясното е това, господин председателстващ, че във Великото Народно събрание експерименти със здравословното състояние на народа ни не могат да се правят!

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Какво предлагате като точка от дневния ред?

АТАНАС УЗУНОВ: Аз изказах съболезнования и възмущение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Съболезиованието е едно, а възмушчението - друго.

АТАНАС УЗУНОВ (*от място*): Това са две съвършено различни неща.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Именно. Има думата господин Иван Генев.

ИВАН ГЕНОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми колеги! На 12 април тази година с 81 гласа за, 170 против и 23 въздържали се предложението за обсъждане на декларацията като точка от дневния ред бе решително октлонено. Имам предвид декларацията, която е залегнала в точка четири на предложениия дневен ред. Аз не виждам за шест дни да са настъпили коренни изменения на обстоятелствата, което да налага днес да обсъждаме тази проектодекларация.

Смятам, че този проектодокумент е непълнен и недоработен, а това е така, защото не е минал през Комисията по външната политика. Тази комисия в близките дни ще бъде разблокирана и тогава действително ще може да се предложи една по-обоснована и пълна декларация. Това е абсолютно необходимо, защото в подобен род документи се залагат важни насоки в областта на външната политика. При всички случаи една такава декларация по въпросите на националната сигурност следва да включва и готовността на Република България за срочно сключване на нов договор за дружба, сътрудничество и сигурност със Съветския съюз. (*Ръкопляскация в блока на БСП*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Стоян Ганев.

СТОЯН ГАНЕВ: Аз правя онова предложение, което направих в петък и не можах да направя във вторник поради това, че не ми беше дадена думата. Предложението ми е с цел да се ускори работата на Великото Народно събрание и преди всичко, за да изразим солидарност и да почувствуваме положението на повече от половината от гражданите на България да се включи в дневния ред като последна точка. Нека не пренягтствуваме другите точки, които сега ще бъдат приети. Надявам се Великото Народно събрание до края на мандата си да установи минималния или, както прецените, в най-лошия случай средния размер, средната работна заплата... (*шум в залата*), като разликата от сегашната заплата и тази, която ще бъде установена, бъде предназначена за сиропиталищата или за други цели, както прецени парламентът. Много ви моля, това да бъде включено в дневния ред на Великото Народно събрание.

Ако някой ме обвини, че това е демагогия, моля всички останали също така да бъдат в този момент демагози, за да направим поне нещо добро в тези дни за хората, които ни слушат и гледат.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата госпожа Младенова.

СОНЯ МЛАДЕНОВА: Уважаеми колеги! Първоначално исках думата по дневния ред, но преждеговорившият колега ме задължава да му отправя няколко реплики. Първо, дали това предложение, което току-що направи той пред нас, е свързано с паралелното Велико Народно събрание, идея, която той изповядва в този контекст, както и средствата, които трябва да бъдат заделени за едно паралелно Народно събрание?

Второ питане към него - дали точно той е човекът, който трябва да ни предоставя възможност за размисъл какви средства следва да получаваме като депутати? (*Частични ръкопляскания в залата*)

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ: Нямам право да го питаш.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Тук не се пита.

СОНЯ МЛАДЕНОВА: Колеги, аз подкрепям предложениия дневен ред от Бюрото на Великото Народно събрание за дневното пленарно заседание, но заедно с това се присъединявам към всички, които изразиха своите съболезнования на загиналите представители от органите на Министерство на вътрешните работи в борбата с престъпността. Ще се разгранича от становището им само по отношение на изразеното от тях искане за разглеждане на законопроекта за милицията, като добавя и това, че парламентарната група на Българската социалистическа партия още на 12 септември миналата година е представила собствен проект от мое име в Народното събрание за националната полиция ... (*Ръкопляскания в последните редове на блока на СДС*)

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ: Старши полицайка ще те направим, знаеш ли как ще ти отива една шапка.

СОНЯ МЛАДЕНОВА:... но и също така трябва да знаем, господа народни представители, тук вдясно седят хора с претенции, че разбират от икономика, и аз ги поздравявам за това, защото полиция без средства, господа, не може да осъществи своите функции. И питам: не е ли редно, да кажем, да подскажем и да настояваме правителството да внесе най-накрая бюджета в разгърнат вид, за да видим с какви средства органите на сигурността в нашата страна разполагат за борба с престъпността, а също така и за опазване на нашата сигурност.

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ: Нали ги изчерпахте, комунистите ги изядохте. Ставаш за полицайка, една шапка ще ти донесем.

СОНЯ МЛАДЕНОВА: Правя процедурно предложение да прекратим дебатите по дневния ред.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Давам думата на господин Марков.

ГЕОРГИ МАРКОВ: Госпожи и господа народни представители, аз се надявам, че ще подкрепите моето предложение по спешност, въпросът е много сериозен, като първа точка от дневния ред да изслушаме една информация на Бюрото на Великото Народно събрание във връзка с работата на Комисията по досиетата.

Мотивът ми е следният. Снощи късно се завърнах с господин Стоян Ганев от среща с обществеността на Мездра и Враца и с изненада тази сутрин видях във в. "Демокрация", че Бюрото на Великото Народно събрание вчера се е разпоредило да бъде разладен доклад на Анкетната комисия за досиетата на народните представители по парламентарни групи.

Стана вече ясно, че в "Държавен вестник", бр.3 излезе правилник за работата на тази комисия, според който, излишно е да ви го чета, всеки един депутат, за който претендира комисията, че е агент на тайните служби, трябва да бъде най-малко извикан в комисията и да бъде изслушан.

Заявявам ви категорично, че никога не съм бил викан в тази комисия, никога не съм разговарял с председателя ѝ. (*Шум в залата*) Нещо повече, във вторник (не зная къде е господин Румен Дапов) изрично настоях да бъда изслушан в тази комисия.

Днес бях извикан от господин Стефан Савов и бях запознат с материала на Анкетната комисия за досиетата на народните представители, в който фигурирам, че съм бил вербуван преди 20 години, през 1972 г., като агент на тайните служби. Категорично отричам, че когато и да било съм бил агент на каквато и да било тайна служба.

И нещо много интересно, господа. Приписва ми се някакъв псевдоним Никола или Николай, не си спамням точно. Никога в живота си не съм си служил с псевдоним. В разговор на господин Савов с господин Тамбуев единственото, което последният е могъл да обясни, е било, че няма никакви материали, подписани от мен. Това, в което ме е обвинил, е някакъв донос на някакъв агент в 1972 г. на някакъв Втори отдел от Шесто управление, а основното обвинение е било, че аз съм служил в ШЗО "Христо Ботев". Признавам, че съм служил, отричам да съм бил агент. Смятам, че това е опит за политическа разправа с мен, защото стоя на явни антикомунистически позиции и няма за друго какво да се хванете, господа комунисти. Няма за какво да се хванете.

И следващото, следващото шествие, което ще направим, ще бъде около сградата на МВР. Публично искам да ми бъде прочетено досието пред сградата на МВР, пред нашата общественост, господа комунисти. (*Ръкопляскания и възгласи: "Браво!" в блока на СДС*)

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ: долу комунизма! ... болшевики!

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Неврокопски.

ИВАН НЕВРОКОПСКИ: Уважаеми господин председател, във връзка с точка 4 тук се изказва преди малко господин Генев и искаше да бъде свалена точка 4. Аз възразявам, тъй като на заседанието на нашата комисия днес приехме декларацията да остане като точка. Освен това ме учудва, че господин Генев не знае, че декларацията, която имате пред вас, е предложена от Министерството на външните работи и ние направихме една съвсем малка корекция. Сега от Министерството на външните работи и някои други министерства искат да ни дават съвети. Аз апелирам към всички депутати да подкрепят единодушно мнението на комисията, която и днес изрази пълно становище, така както е дадено в проекта на декларацията.

Второ, искам да дам малко обяснение във връзка с това, което господин Георги Марков каза преди малко. Аз съм член на тази комисия. Днес имаше съвещание в по-широк кръг заедно с другите политически сили и този въпрос се разгледа и се оцени, че ръководството на комисията не си е свършило работата добре. Има много непълноти, много неточности, има неща, които са повърхностно разгледани. Затова ще трябва да бъдат разгледани основно и смятам, че в най-скоро време на едно пленарно заседание въпросът ще се реши.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Както разбирам, вие не предлагате да има точка по това, а по другото. Да.

ИВАН НЕВРОКОПСКИ: Не предлагам по това да има точка, защото има неща, които не са изяснени и ще трябва да изчакаме още малко.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Баталов.

ДИМИТЪР БАТАЛОВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми колеги! Излизам в подкрепа на искането на Стоян Ганев с едно продължение. Всички в пенсионна възраст да останем на обществени начала до края на парламента.

Второ, на 23 март предоставих една статия в един от нашите ежедневници. Тази статия беше наистина обширна, правеше анатомичен разрез и анализ на Министерството на вътрешните работи. Между другото ще ви прочета нещо. "Редовият състав, особено по места, в отдалечените райони на страната е обезверен, обезсърчен, объркан. Тези хора не виждат прокарването и развитието на една цялостна стратегическа линия, която да цели издигането на авторитета им сред населението, създаването на оптимални условия на работа и социално осигуряване." Знае ли някой от вас, господа, какво ще получи семейството на един български полицаи, ако той загине при изпълнение на служеб-

ния си дълг - три месечни заплати. А когато министър Данов е бил в Кърджали, видял ли е каква е материално-техническата база на Кърджалийската регионална дирекция - слабо е да се каже жалка. И към края на статията пише: "Да се изработи след консултация с професионалисти и закон за полицията, и закон за функциите и устройството на министерството, които да се приемат единодушно или в две поредни заседания, защото те са неделими части на едно цяло."

Повтарям, в дневния ред час по-скоро трябва да бъде включено приемането на закон за полицията и за устройство на полицията.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Ахрянов има думата.

АНГЕЛ АХРЯНОВ: Уважаеми колеги, най-напред искам да подкрепя това искане за ускоряване на процедурата по приемане на закона за полицията във връзка със зачестилата престъпност и по-специално във връзка със смъртта на Никола Лютцаков в моя избирателен район, която все още остава при неизяснени обстоятелства.

Второ, във вторник много настоятелно повдигнах въпроса за включване в дневния ред на точка за ново ръководство и попълване на състава на Комисията за радио и телевизия. Искането ми беше отклонено, като не се стигна до гласуване под претекст, че ще бъде внесено в четвъртък. Тъй като днес не виждам тази точка, отново подновявам искането си.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Думата има Александър Йорданов.

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми дами и господа народни представители! Аз искам да помоля господа народните представители поне днес да не се актуализират други въпроси извън тези в дневния ред. Тук излязоха народни представители, които говорят за псевдоними и т.н. Аз искам ясно да подчертая, че най-голям псевдоним си сложи Българската комунистическа партия (*ръкопляскация от опозицията*), наричайки се "социалистическа". Това, ако не е псевдоним, здраве му кажи.

Парламентарната група на Радикалдемократическата партия напълно се солидаризира и, нещо повече, активно подкрепя разбирането, изразено от някои народни представители и парламентарни групи - в най-близките дни да бъде внесен за обсъждане във Великото Народно събрание закон за полицията. Ние желаем в този закон ясно да са разграничени функциите и делата на органите на Министерството на вътрешните работи и Държавна сигурност, тъй като в момента много хора, обикновени милиционери, старшини, се оплакват,

че в Министерството на вътрешните работи нещата се дирижират от Държавна сигурност. На това нещо трябва да се сложи край.

Също искам да припомня във връзка с този въпрос, че преди няколко месеца ние обсъждахме и приехме Закона за борба със спекулата. Тогава Съюзът на демократичните сили и особено съм запомнил изказването на Петко Симеонов и на други депутати, категорично заявиха, че това е един лош закон, един слаб закон, който няма да действа. Комунистическата партия с псевдоним "социалистическа" тогава активно настояваше за малки мерки за борбата със спекулата, за по-ниски глоби и т.п. (*Протести от опозицията*) Моля да се видят протоколите и ще стане ясно, че именно СДС е бил за борба със спекулата, а комунистическата партия е подкрепяла спекулата.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Мочуров.

АТАНАС МОЧУРОВ: Имам едно предложение за утрешния дневен ред и една реплика към господин Стоян Ганев.

В продължение на дълго време той излиза с едни и същи предложения. Искам да се отбележи в протокола, че аз, Атанас Мочуров, от 24. едномандатен Варненски район, му подарявам Айфеловата кула. Защо да не я подаря, тя не е моя. (*Викове на одобрение и ръкопляскация в цялата зала*) Мисля, че когато говорим за едно демократично общество, всеки човек има право да реши какво да подари или да продаде, но не и да се разполага с хората. Струва ми се, че има и други кандидати - и на тях бих им подарил Айфеловата кула, да се покачат, за да ги види цял свят. (*Викове "Браво!"*)

Предложението, което правя за утрешния дневен ред, е: преките предавания от пленарната зала на Великото Народно събрание да започват след приемането и гласуването на дневния ред. (*Ръкопляскация и възгласи на одобрение*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Имате думата, но много моля по дневния ред.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми колеги! Ние влизаме тук с една задача, за която всички твърдим, че е първостепенна. Но ето че както на всяко заседание, вече 45 минути се занимаваме с изливане на емоции, с демагогия, с лъжи. Поради това предлагам най-накрая да гласуваме дневния ред, да прекратим разискванията и да преминем към нашата основна задача.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Понеже Ви пренебрегнахме по време, имате думата като последен оратор.

СТЕЛА БАЧИЙСКА: Искам да обърна вашето внимание, уважаеми колеги, върху текста на точка 5 от дневния ред - Проект за решение за подписване

на клетвена декларация от народните представители, че не са били предупреждавани за вредните последици от радиацията в резултат на аварията в Чернобил.

Според мен, така формулирана, точката в дневния ред звучи твърде общо и неангажиращо. Аз се изказвам от позицията на човек, който за успокоение на някои колеги, ако има такива съмнения, никога не е заемал ръководни длъжности - нито държавни, нито партийни. Съвсем обикновен човек, който е напуснал от обикновени магазини и се е возил в обществения транспорт. Аз съм била предупреждавана, разбира се, но не съм сигурна, че предупрежденията, които съм получила, съм получила достатъчно бързо и те са били в достатъчно добра степен направени, т.е. че съм била достатъчно добре информирана, за да взема съответните мерки за своята и на своите деца сигурност.

Затова на мен, ако ми бъде предложен такъв текст на декларацията, ще ми бъде много трудно да отговоря. Освен това то няма да има никакъв особен смисъл.

Подкрепям подписването на една такава декларация в правствен аспект, но смятам, че текстът трябва да бъде променен в смисъл на достатъчно добре информирани. На този въпрос, дали ние сме били достатъчно добре и навреме информирани в момента, се чака отговор от съдебните органи.

Предлагам тази точка в дневния ред да бъде внесена тогава, когато съдът се произнесе върху всички обстоятелства, последвали аварията.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Това е по точката, ако тя се приеме в дневния ред. Вие говорите по същество.

СТЕФАН СТОИЛОВ (от място): Имаме едно предложение на господин Мочуров, предаванията да започват след приемането на дневния ред.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Не съм склонен.

СТЕФАН СТОИЛОВ (от място): И да не сте склонен, ще го подложите на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Ще ви кажа защо не съм склонен защото - изборите започват от тук, а не след това. Това не е въпрос на правилник, господин Стоилов. Ще го видим отделно.

Гласуваме прекратяването на разискванията по дневния ред.

Дебатите по проекта за дневен ред се прекратяват с 266 гласа за, 1 - против, и 4 въздържали се.

Моля ви за малко внимание, да чуете един блиц коментар, за да можем да гласуваме дневния ред по-бързо.

Най-напред и аз от името на ръководството на Великото Народно събрание изказвам дълбоки и искрени съчувствия на близките на старшина Георги

Василев Георгиев. Той отдаде живота си в изпълнение на гражданския си дълг. Във връзка с това, но във от него, няколко души народни представители поискаха да се ускори разглеждането на законопроекта за полицията. Към това трябва да се прибави според мен много по-прецизното предложение на господин Баталов, който прибави и другия законопроект, еднакво важен с този - това е законопроекта за устройството и задачите на Министерството на вътрешните работи. Данните са, че тези два законопроекта се движат успоредно, те са на масата сега на Комисията по националната сигурност. Това трябва да се ускори. Бюрото ще вземе мерки във връзка с исканията, които се направиха тук.

С други думи, това не е въпрос на днешния дневен ред, но трябва да се вземе без отлагане акт от предложенията, които се направиха.

Господин Стойчев говори за питане, а днес ние имаме въпроси и отговори на актуални въпроси. Ако вие говорите за питання, а имате предвид въпроси, това е една справка, която ще се направи в почивката. Аз поемам този ангажимент.

Що се отнася до предложението точка 3 от проекта да стане точка 1 (предложението във връзка с проекта за решение "Някои тенденции по отношение на читалищни сгради...") искам да уверя народния представител, който направи искането, че веднага след почивката това ще бъде първата точка, ако тя сега се гласува. Моля го да се съгласи и да не подлагаме на гласуване едно преждане на дневния ред. Съгласен ли сте?

РУДЕНКО ЙОРДАНОВ (от място): Да.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Благодаря ви. Народният представител господин Иван Генев повдигна въпроса дали в днешния дневен ред да се включва проектът за декларация на Комисията за национална сигурност, която е раздадена на народните представители още преди няколко дни. Обяснението, което Бюрото даде и тогава, и благодарение на което тази точка беше отклонена, е, че характерът на въпроса е такъв, че изисква тук, пред Великото Народно събрание да се чуе становището и на правителството. Трябва да кажа ясно сега, че министър-председателят беше поканен на заседание, за което става дума. Представител на правителството не дойде. Тази сутрин разговарях с господин Попов и с генерал Мутафчиев, министъра на обратната. Имам уверение, че представител на правителството във връзка с тази точка от дневния ред ще има. Искам да Ви помоля, господин Генев, нека не се настоява за това сега, ако народните представители подкрепят включването на тази точка. Ние трябва да направим обсъждането в присъствието на членове на правителството. Съгласен ли сте с мен?

ИВАН ГЕНОВ (от място): Да.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Благодаря Ви много. Ако не дойдат представители на правителството, ние ще вземем предвид и обстоятелствата, които ще настъпят.

Господин Стоян Ганев постави отново въпроса, както той казва, като последна точка от дневния ред да се разгледа неговото предложение за намаляването на ефективната заплата на народния представител и за отделянето на така създадения фонд от това, което не се получава от депутатите, за неотложни социални цели. Господин Ганев, още веднъж да кажа - за включването на тази точка в дневния ред днес беше редно да постъпи писмено предложение от вас до 18 часа на предния ден.

СТОЯН ГАНЕВ (от място): Има две стенограми.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Това че има стенограми отпреди, не прави реално включването днес.

СТОЯН ГАНЕВ (от място): Сам казахте за четвъртък.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Не спорете с мен. Ще бъда много прецизен и ще кажа какво съм казал. Въпросът за възнаграждението на народния представител е част от Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание, така нареченото приложение N 2. Затова нека да се съгласим да смятаме, че предложението на господин Ганев е направено. То е чуто, но днес не може да бъде разгледано, защото трябва да се предаде на Комисията по изработване на Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание. Тази комисия не е временна и не е преустановила своето съществуване. Нека това да бъде нашата воля - предложението е направено, предава се на комисията и без отлагане с нейното становище въпросът ще бъде сложен тук.

Съгласен ли сте с това предложение, защото дебати трябва да станат на базата на това становище.

СТОЯН ГАНЕВ (от място): Искам думата, тъй като имам право на обяснение по дневния ред.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Имате, разбира се, елате и кажете обяснението си. Аз направих много деликатно едно предложение и струва ми се, че то е коректно.

СТОЯН ГАНЕВ: Госпожи и господа народни представители! Аз нямам предложение да се изменя правилникът. Имам предложение в рамките на това възнаграждение, което е определено от правилника, сега да вземем решение да се предостави съответна част от възнаграждението ни за неотложни социални цели, като по този начин фактически се намали работната заплата до средната, защото те са, както знаете, три средни заплати, или пък до минимал-

ната. Това е нещо, което може да стане без изменение на правилника. Аз предложих Великото Народно събрание да работи заедно с обикновеното съвсем на шега. Но освен това съм предложил Великото Народно събрание да няма бюджет, а той да бъде отнесен към този на обикновеното събрание. Така че това, което каза госпожа Младенова, смятам за несериозно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ (*звони*): Имате думата, господин Слабаков, по този въпрос.

ПЕТЪР СЛАБАКОВ: Смятам да вървим по дневния ред, а това, което предложи господин Ганев, ако позволи, мога да отговоря на въпроса и точката, която иска да гласуваме, на парламентарната група на СДС. (*Смях и ръкопляскания от мнозинството*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Аз, господин Ганев, не искам да влизам в излишни дебати, просто не ми е присъщо, но по правилника е определена индивидуалната заплата на народния представител. Тук с гласуване не може да се отнема тази заплата. Това е въпрос на корекция на правилника. Ако то е въпрос на добра воля, то е индивидуално действие и не е въпрос на мнозинство. Помислете си и тогава да го обсъдим. Предлагам ви все пак въпросът да се сложи пред Комисията по правилника.

СТОЯН ГАНЕВ (*от място*): Нека гласуваме.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Добре.

Господин Ахрянов повдигна наистина за втори път днес въпроса за състоянието на персоналния състав на парламентарната Комисия по проблемите на радиото и телевизията. Отново искам да кажа, че в изпълнение на своите права по правилника, Бюрото на Великото Народно събрание може да вземе инициатива и да прави предложения, по след консултации със съответните политически сили, представени в парламента. И неведнъж това е уточнявано, господин Ахрянов, че тези свои права поради многопартийния характер на този парламент Бюрото е делегирало на излъчената от политическите сили контактна група. Така че ако ние сега подложим на гласуване това ваше предложение и го приемем, то отново трябва да влезе в ръцете на контактната група. Съгласен ли сте с това? Ще го поставим в дневния ред и ще задължим контактната група да направи предложение, ако добре съм разбрал предложението ви.

АНГЕЛ АХРЯНОВ: Господин Ганев, във вторник аз предложих да влезе като точка след дебатите по Конституцията. През това време контактната група, която вече разговаряла неведнъж и дважд ... Държа да подчертая, че от 28 февруари комисията не работи и е разпусната. Днес, сутринта на заседанието беше взето решение, тъй като депутатите от Съюза на демократичните сили пос-

тавиха отново въпроса за състоянието на комисията и ни беше отговорено, че нашите колеги от БСП не са оторизирани, но в 13 часа на заседание на тяхната парламентарна група този въпрос ще бъде избистрен и ще бъде внесен.

Подчертавам, че положението в телевизията е взривоопасно. Тази комисия трябва да продължи своята работа. Това беше и смисълът на моето предложение. Ако беше решено положението във вторник, днес щяхме да имаме редовно заседание.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Разбрах същията на вашето предложение. Няма пречка то да бъде подложено на гласуване в този вид, което значи, като се гласува, ако ще има дебати /а може би няма/, да се поиска по-бързо предложение от страна на контактната група.

Господин Георги Марков предложи да се включи в дневния ред информация /той каза от името на Бюрото/ за работата на Анкетната комисия за досиетата на народните представители. Не знам дали формулировката е точна, но след обяснението, което се даде от господин Иван Неврокопски, вие настояват ли, господин Марков, точно за такава точка?

ГЕОРГИ МАРКОВ (от място): Господин Тодоров е разпоредил да се раздаде по парламентарни групи.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Става дума за такава информация. Това ще се подложи на гласуване.

Що се отнася до предложението на господин Мочуров, от утре преките предавания на радиото да започват с началото на конституционните дебати, т.е. след дневния ред, аз разбирам стеснението, поради което той прави това предложение. То не е въпрос на гласуване сега. Искам да се консултирам отделно /казвам това от името на Бюрото/ с представители на парламентарните групи, защото този въпрос има и обратна страна. Добре е да се знае кой какво поддържа тук, включително и по дневния ред.

Преминваме към гласуване. Очевидно се налага въпросите, които не са дискуссионни, да бъдат гласувани изцяло, а след това другите.

Точка първа - Дебати по основните начала на проекта за Конституция; точка втора - за инвестициите; точка трета - за читалищата, както и точка шеста - отговор на актуални въпроси.

Предлагат се за включване в дневния ред най-напред продължаване на обсъждането на Конституцията, продължаване на дебатите по законопроекта за чуждите инвестиции, читалищата и отговори на актуални въпроси. Моля, който подкрепя тези точки, да гласува.

Докато чакаме резултата, господин Генев, съгласен ли сте с моето разсъждение и да го предложим за гласуване. Ние трябва да осигурим представители на правителството.

ИВАН ГЕНОВ (от място): При това условие.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Да, при това условие.

При 260 гласували за, 15 - против, и 4, които се въздържат, тези точки се приемат.

Предложението по точка четири във връзка с декларацията на Комисията по националната сигурност, като още веднъж повтарям, гаранциите, дадени от името на министър-председателя, че по време на обсъждането на тази точка от дневния ред ще има представители на правителството, които да изразят отношението си към проекта. Да гласуваме и тази точка. Гласувайте, господа.

При 157 гласували за, 75 - против, и 32 въздържали се и тази точка се приема.

Искам да помоля народната представителка госпожа Стела Бачийска, да чуе разсъжденията ми. Предложението на народния представител господин Стефан Савов е гласувано като точка от дневния ред миналия път. Нейните разсъждения се отнасят по съществото ...

СТЕФАН САВОВ (от място): Гласувано е въобще.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Чуйте ме добре, моля ви, какво говоря. Надявам се, че този път е във ваша полза. Затова туй, което вие изложихте всъщност е по съществото на въпроса. Когато приемем тази точка от дневния ред, тогава ще се обсъжда проекторешението. Да се включи в дневния ред за днес проект за решение за подписване на клетвена декларация от парламентаристите за предупреждения във връзка с вредни последици и т.н. То е гласувано като точка от дневния ред.

СТЕФАН САВОВ: Моля ви, става една, най-меко казано, грешка. Ние гласувахме с подавяващо мнозинство включването, че ще гласуваме клетвена декларация. А това, което е включено тук, е лошо казано и затова може би госпожа Бачийска сбърка. Това не е текст за декларация. Ние трябва да го обсъдим заедно с господин Христов. Става дума не за решение, а за самата декларация.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Само че тук има един нюанс, господин Савов, че като разтворите Конституцията, ще видите, че парламентът не се произнася с клетвени декларации, а взема решение да се подпише клетвена декларация. (Смях от мнозинството)

По друг начин парламентът не работи.

СТЕФАН САВОВ: Господин Ганев, благодаря много за обяснението. Първият път вече решихме, а сега трябва да обсъдим текста.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Така е, но като стигнем дотам. Точката е включена в дневния ред от миналия път. Нейната формулировка, надявам се, е по-прецизна. Наистина допълнително гласуване за това не се налага.

Предложението на господин Ахрянов да се сложи на дневен ред днес точка във връзка със състава на парламентарната Комисия по радио и телевизия. Предлагам това предложение да се гласува като точка от дневния ред. Както го формулирам, е точно съгласно правилника. Гласувайте, господа. Предложението е да влезе преди точка шест.

(Резултатът от гласуването се изписва по партии на таблото и се приема с различни реакции от залата)

Това предложение се приема, господа. 145 народни представители го подкрепят, 93 са против, 41 - въздържали се, но то е подкрепено с повече от половината плюс един от общия брой на участвувалите в гласуването.

И накрая, господа, предложението на народния представител господин Стоян Ганев за включване като последна точка от дневния ред, би трябвало да се формулира така: "Проекторешение /ще се представи допълнително/ за промяна в ефективно получаваната от народните представители заплата." Иначе е въпрос за индивидуално действие.

Който е съгласен с така формулираната точка от дневния ред по предложението на господин Стоян Ганев, да гласува. Който не е съгласен - обратно.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Нека да се даде гласуването по партии.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Предложението се отклонява от днешния дневен ред. То се подкрепя от 37 народни представители, 211 са против, 26 се въздържат.

И така, господа,

ДНЕВЕН РЕД:

1. Продължаване на предварителното обсъждане на основните начала на проекта за нова Конституция на Република България.
2. Продължаване на разискванията по законопроекта за чуждестранните инвестиции.
3. Проект за решение във връзка с някои тенденции по отношение на сградния фонд на читалищата.
4. Проект за декларация на Комисията за национална сигурност

5. Проект за решение за подписване на клетвена декларация от народните представители, че не са били предупреждавани за вредните последици от радиацията в резултат от аварията в Чернобил.

6. Комисията по радиото и телевизията.

7. Отговори на актуални въпроси.

Преминаваме към дневния ред. Моля господин Глушков да дойде на председателското място, защото аз съм докладчик на Комисията по изработване на проекта за нова Конституция на Република България. Докато се разглежда този въпрос нямам право да председателствувам, но дотогава. *(Тъй като господин Глушков се забавя, няколко народни представители предлагат точки първа и втора да сменят местата си в дневния ред.)*

Моля ви да дадете съгласието точка първа да стане точка втора докато дойде един член на ръководството тук. Ще заночнем с инвестициите. Моля, гласувайте тази промяна в поредността. *(По време на гласуването господин Иван Глушков, заместник-председател на Бюрото на Великото Народно събрание заема мястото си и гласове от залата предлагат дневният ред да запази първоначалния си вид.)* Това предложение се приема със 167 гласа за, 47 - против, и 5 въздържали се.

Преминаваме към първа точка -

ПРОДЪЛЖАВАНЕ НА РАЗИСКВАНИЯТА ПО ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ИНВЕСТИЦИИ на първо четене.

Ива думата господин Георги Марков.

ГЕОРГИ МАРКОВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители, аз ще бъда кратък. Вече имах повод един път да кажа, че Законът за чуждестранните инвестиции ще бъде вероятно най-четеният български закон в чужбина, затова ние трябва да сме много внимателни, за да не изнаднем в положението при някои неprecизности той да стане практически закон против тези инвестиции. Аз ще се спра само на три чисто правни момента.

Единият е свързан с приложението на чл.8, така както то ни се предлага от правителството. Това е закрила на правата на чуждестранните инвеститори в хипотезата, когато техните недвижими имоти в Република България ще бъдат отчуждавани.

В ал. 1 се предвижда недвижими имоти на чуждестранни лица да могат да бъдат отчуждавани само за важни държавни нужди, и то когато те не могат да бъдат задоволени по друг начин. Тук фактически се произвежда разпоредбата на чл.102 от Закона за собствеността, който предвижда при особено важни държавни нужди, които не могат да бъдат задоволени по друг начин, имоти на бъл-

гарски граждани да бъдат отчуждавани. По аналогия това е приложено и за чуждестранните юридически лица, които са инвеститори в България.

В ал.2 обаче се предвижда при отчуждаване на чуждестранно лице, то да бъде обезщетявано по споразумение. И тук вече е големият проблем. От една страна, самото отчуждаване е властническо, едностранно волеизявление на орган на държавно управление. По Закона за собствеността засега това са председателите на изпълнителните комитети на областните народни съвети.

Винаги обаче в една отчуждителна заповед се съдържа начинът на обезщетяване. Значи ние тук ще спрем само до една заповед, с която ще се отчуждава имотът, а останалата част, и то най-важната за чуждестранния инвеститор - начинът на обезщетяването, ще бъде решен по споразумение явно, от една страна, между чуждестранния инвеститор.

И тук възниква другият голям проблем - кой ще бъде другата страна по споразумението. Дали чуждестранният инвеститор ще се споразумява с органа по отчуждаването, който е чисто административен, дали ще се споразумява с инвеститора, т.е. организация, в чиято полза, за чиято нужди, особено важни, се извършва отчуждаването или ще се споразумява евентуално с Агенцията за чуждестранни инвестиции или Министерския съвет, в случаите, за които е предвиден някакъв разрешителен режим.

Този въпрос остава открит, защото по-нататък, в случай, че не се стигне до споразумение, а това ще е много вероятно, се дава възможност на чуждестранното лице да се обърне към съда, да предяви иск и съдът да определи размера на обезщетението.

И тук веднага се поставя въпросът, кой ще е ответник по този иск? Дали органът по отчуждаването - нещо, в което се съмнявам, защото той е чист орган на управление - административен, и много трудно ще може да реши един такъв проблем, дали инвеститорият ще бъде страна по това дело, т.е. лицето, в чиято полза се извършва отчуждаването и то ще трябва надлежно да обезщети юридическото лице от чужбина или някакъв друг орган.

Ние много внимателно трябва да подходим по този въпрос. Защото очевидно е, че може един случай да има на отчуждаване на имот на чуждестранен инвеститор в България, но ние трябва много прецизно да решим как ще стане обезщетяването - има разминаване между процедурите и на второ четене трябва да сме много внимателни. Малко се съмнявам, че и съдът ще бъде органът, който ще е в състояние да определи вида и размера на обезщетяването. Хайде да кажем, че за размера може, но аз се съмнявам за вида, защото тук въпросът опира малко до оперативна самостоятелност, до преценка на даден орган на управление или на дадена стопанска организация. Много трудно ще има кри-

терии, по които съдят да реши въпроса именно за вида на обезщетението. Трябва много да се помисли.

Интересен е въпросът във връзка с приложението на чл.5. Ние създаваме известен разрешителен режим за определен вид инвестиции. Тук е предвидено разрешението да се дават от Министерския съвет. Мисля, че в доклада на Комисията по икономическата политика се предвиждаше това да бъде специална агенция като орган на Министерския съвет.

В ал.2 се предвижда отказът да се мотивира. Не мисля, че един чуждестранен инвеститор ще се утеши с това, че отказът за инвестицията му в България е мотивиран. За него е важно да инвестира, а щом има отказ, мотивът няма да е толкова важен, освен ако ние предвидим някакъв начин на правна защита на този чуждестранен инвеститор срещу този отказ. Само в такъв случай мотивът ще има някакво значение.

И веднага се поставя и е открит въпросът: кой ще бъде органът, който ще упражнява контрол? Ако ние изходим от схващането на Комисията по икономическата политика, че това ще е Агенцията за чуждестранни инвестиции, можем да приемем, че дори и да няма текст, по реда на йерархическото подчинение Министерският съвет като висшестоящ орган ще може да упражнява контрол. Но ако изходим, че ще е Министерският съвет, поставя се въпросът: кой ще упражнява контрол? Защото това е административен акт. По Закона за административното производство актовете на Министерския съвет са изключени от съдебен контрол, а йерархически над него стои само Народното събрание. Аз се съмнявам, че е полезно да го занимаваме с тези въпроси. Тук може би трябва все пак да се мисли за някакъв път на защита, да се отстранят макар и малките възможности за известна самозванщина, известна злоупотреба с власт или неprecизност от страна на съответния орган, който дава разрешението.

При всички случаи ми се струва, че ако има разрешителен режим, по-добре е Министерският съвет да бъде органът, който да го дава. Все пак това е висш изпълнително-разпоредителен орган в тази страна. И щом ще има разрешителен режим, това е една гаранция, че наистина ще бъдат най-добре преценявани и интересите на България, и възможностите на чуждестранния инвеститор.

Струва ми се неправилно да създаваме нови органи на управление, както беше с Агенцията за защита на конкуренцията и т.н. Може да се наложи те да се превръщат и в юридически лица освен в орган на управление, а това съвсем ще усложни нещата.

Аз мисля, че следва да отпадне главата за трудови осигурителни отношения. Предмет на този закон е да закриля преди всичко и да стимулира чуждестранните инвестиции, а не да урежда трудовите правоотношения, възникващи във връзка с тези инвестиции.

Доколкото е възможно да възникват чисти проблеми на международното частно право за този вид трудови правоотношения, които в широкия смисъл на думата са граждански, мястото им е в Кодекса на труда. Ние трябва да направим един малък и стегнат Закон за чуждестранните инвестиции. И систематически според мен не тук е мястото на тази глава.

И един голям проблем, с който вече се сблъскахме, приемайки Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи, това е ал.3 на § 2 от допълнителните разпоредби. Ние определяме, че чуждестранно лице, с други думи, чуждестранен инвеститор по смисъла на този закон ще бъдат и българските граждани с постоянно местоживеене в чужбина.

Аз си спомням, приемайки Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи, ние си обещахме с решение да дадем тълкуване какво разбираме под български граждани, постоянно живеещи в чужбина, защото са възможни най-малко три варианта на решение. Аз тогава ги казах, сега не искам да се връщам на този въпрос. Да не говорим, че тук пък си служим с термина не постоянно местожителство, а постоянно местоживеене. Местожителство и местоживеене пък са коренно различни понятия. Пак не искам да влизам и да задълбавам по този въпрос.

Но един път завинаги, втори път вече се сблъскахме, ние трябва да дадем законодателно решение или с отделно решение по тълкуване на приетите закони какво разбираме под "чужд граждани, живеещи в чужбина".

И оставям на всички вас, защото тук въпросът вече не е правен, а е икономически, а може би и политически: дали е правилно българските граждани, които живеят в чужбина, да ги смятаме за чуждестранен инвеститор. /Нека да оставим настрана какви неща могат да се кажат за някои българи в съседни наши държави./ Но не мога да се съглася, че покрай тях трябва да поставяме под общ знаменател и всички тези български граждани, които живеят в чужбина. Някои от тях помагат на България хуманитарно, други ползват облекчения паспортен режим, който въведохме. Защо аз, ако отида за една година при съпругата ми в Унгария, примерно, да не мога да инвестирам в България? Защо? Защо трябва да бъде подложен на режима на този закон?

Унгария и Полша приеха такива закони. Унгария между другото прие подобен закон още през 1988 г. - по този начин тя стимулира своите граждани, живеещи в чужбина, някои от които са твърде заможни и големи патриоти.

И, второ, пак казвам, трябва да излезем с тълкуване на проблема.

Ще завърша с чл.12 - Административно-наказателни разпоредби. Тук е предвидено освен глобата, като административно-наказателна санкция и прекратяване на дейността.

Струва ми се, първо, че по Закона за административните нарушения и наказания, който в България е кодификационен, такава санкция няма. Не виждам защо трябва за пръв път да я въвеждаме. И не мисля, че точно по този ред тя трябва да бъде налагана, по реда на Закона за административните нарушения и наказания, и то точно от министъра на финансите.

Много трябва да се помисли по тези четири чисто юридически проблема.

Аз мисля все пак, че на първо четене този законопроект може да бъде гласуван.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата народният представител Венцеслав Димитров.

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ: Уважаемо председателство, колеги народни представители, предлаганият закон за чуждестранните инвестиции е един от онези закони, които мисля, че трябва да приемем в близките дни или седмици, не чак поради някакви други причини, а чисто и просто по психологически причини, за да успокои нашите партньори с това, че, видите ли, има един закон и той ви защитава правата. Аз се съмнявам, че този закон така, както е приет, ще даде някаква по-голяма защита, по-голяма закрила, по-големи стимули за чуждестранните инвестиции, но добре е да има събрани накуп разпоредбите, които се отнасят за чуждите инвестиции. Сега една част от правата си чуждите инвеститори черпят, като се основават на Указ N 56, но дълбокото ми убеждение е, че този указ в най-скоро време ще бъде отменен, защото чисто и просто приемаме такива закони, които изчерпват материята, която се регулира от него, включително и Законът за чуждестранните инвестиции.

Един закон за чуждите инвестиции в една страна като нашата трябва да осигурява най-напред защита на чуждестранните инвестиции. Той трябва да осигурява превод на реализираната печалба и някакъв курс, по който тя да се обменя. Тук не става дума да се фиксира курс, а да се каже как се определя той или каква ще бъде процедурата във връзка с валутния режим в страната. В някои страни той осигурява преференции. Мисля, че нашето правителство всеобщо основателно насочва не към това да дава преференции на чуждите инвеститори, а да създава такива условия, които са съответни на техните страни. Разбира се, правителството не може да създаде всички условия, защото това са преди всичко политически условия, а правителството само политически усло-

вия не може да създаде, но това е друга тема и аз не искам сега да се задълбочавам в нея.

Един такъв закон трябва да предлага минимум формалности, защото, мисля, че и друг път съм го казвал, от едно посолство ми се обадиха, че формалностите са толкова големи и толкова неподходящо използвани от някои хора в Министерството на външноикономическите връзки, че хората, видите ли, са били принудени да платят на една частна фирма определена сума в долари, и то с нули отзад, за да представи тази частна фирма документите им в Министерството на външноикономическите връзки.

Да няма допълнителни ограничения за чуждите инвестиции. Това също се иска. И въпросът е да няма ограничения по повод придобиването на собственост.

Тук, особено в този закон, се предвижда да се издават определени разрешения в определени случаи именно по отношение придобиването на собственост.

Мисля, че и в редица от законите за чужди инвестиции в други страни има някакви ограничения такива, каквито имаше досега и у нас. Опасения от това да не би чуждият капитал да дойде и да ни купи. Между другото се изказват много такива опасения и най-вече, че ще дойде турският капитал, ще купи земи, ще купи фабрики и, видите ли, утре тези хора ще дойдат и ще кажат това е наше, не е вече българско, то е турско. На тези въпроси аз се спрях в Комисията по икономическата политика, взех подробната турска статистика, от която се вижда, че в последните десет години външните инвестиции на Турция в другите страни са общо 50 милиона. Ако си представим, при най-оптимистични оценки, че 20 на сто от тези инвестиции могат да се насочат към България - 10 млн. годишно, ясно е за всеки икономист, че с 10 млн. долара годишно инвестиции в нашата страна те не могат да вземат чак такава собственост, че от това някой да изпитва опасения. А и с повече, със 100 млн. годишно пак нищо не могат да направят, в смисъл да започнат да упражняват някакво политическо влияние, което да надхвърля икономическото. Затова призовавам тези народни представители, които виждат в този закон заплаха, или които смятат например, че в Комисията по икономическата политика е имало предложение за създаване на по-строг режим за отпускане на разрешения, да изпуснат предвид поне този аргумент, защото не е основателен.

Моето мнение е, че регистрацията трябва да има и разрешения в строго определени случаи. Но регистрацията, господа, е необходима и от статистическа гледна точка, за да си насочваме политиката, да видим колко инвестиции са дошли в страната, какво да правим с тези инвестиции по отрасли и т.н., както

е във всяка нормална страна, и ние се нуждаем от една подробна статистика, защото статистиката е не само заради самата нея, а за да служи за основа на анализ на икономическата ситуация и за взимане на решения. Трябва да има една обзримост. Затова най-важното е разрешенятия да се ограничат в колкото се може повече случаи, а регистрацията да е абсолютно необходима.

Единственото ограничение, което за всички чужди инвестиции можем да приемем в настоящия момент - ние това сме го направили и спрямо българския капитал, тоест да не може да се изнася капитал. Примерно да пуснем една чужда фирма у нас, чуждата фирма да почне да набира капитал независимо по какъв начин и из един път да каже: аз искам да го преведа този капитал оттука в една друга страна и нека банката да обмени валутата и с нея да отиде в другата страна. Такава практика има в една част от развитите пазарни икономики, не във всички, обаче ние сме много далеч от нея и затова мисля, че този проблем правилно е намерил отражение в проекта на правителството. Капитал не бива да се изнася.

Нека да видим обаче какво става с някои други неща, за които вече споменах.

Член 4, ал.3 според мен, където са посочени изключенията за даване на разрешения. Мисля, че точка 4 - инвестиции в отделни географски райони, определени от Министерския съвет, не би трябвало да бъде включена така на английски.

Издаването на разрешенията би трябвало да става не по усмотрение на някакъв чиновник, който работи там, където се издават разрешения, а за чуждите инвеститори ще е важно да се издаде една брошура, в която да се опишат общите условия, при които се издават разрешенията, и ще се знае, че ако не се отговаря на тези общи условия, просто не се издават разрешения, а ако се отговаря - се издават. Това според мен трябва да влезе в чл.5.

Един друг въпрос - за закрилата на правата на чуждестранните инвестиции. Естествено е, че който експроприира, а това е държавата и тя трябва да стои зад това, което експроприира с цялото свое имущество. От юридическа гледна точка това може да е разбираемо, но трябва да е ясно и от психологическа. Органът, който отчуждава, не може да се оправдава, че той сега няма пари да плати.

Мисля, че в чл.8 трябва да намери място една формулировка за незабавна, адекватна и ефективна компенсация. Това е формулировка, която обикновено се използва в международната практика, когато става дума за обезщетяване при чужди инвестиции. Такава клауза непременно трябва да има.

Имам известни възражения по повод чл.10 / по неговата формулировка, а не по повод самия член/. Най-напред тук не може да става дума за Българска народна банка, че обменя левове в конвертируема валута по курса, който купува, защото тя няма такъв курс. Нали търговските банки имат курс "купува" и курс "продава". Всеки, който отгърне вестника, ще види, че става дума за един официален курс или един реферативен курс, който се определя от Българската народна банка. Става дума тук за ал.1.

Тук трябва да се види какво точно да се направи, по ми се струва, че ако ние постигнем един ефективен и конкурентен валутен пазар, на който участват търговските банки и тези лица, които бъдат включени в този пазар, на които ще се издаде лиценз, и ако маржът между курс купува и курс продава на търговските банки спадне до размера, който е нормален за страните с развита пазарна икономика, което с въвеждането на тези обменни бюра сигурно ще стане рано или късно, то тогава от ал.1 може би няма да има нужда, т.е. да ангажираме Българската народна банка с някакъв курс, който, забележете, е по-благоприятен от този и сигурно това трябва да е така, при който чуждестранните инвеститори ще могат да закупят валута по нормалния курс от търговските банки.

Нещо много важно, там където се казва за полученото в местна валута обезщетение за отчуждена инвестиция, точка 3, ал.1 от чл.10. Предложението ми е. Чета, както е направено от Министерския съвет: "Изпая ликвидационната си квота, получена в левове, до размера на направените валутни вноски в капитала." Съвършено справедливо е да се зачитат не само валутните вноски, но и левовата част от реинвестираната печалба, която се е нагрупала към капитала. Защото, видите ли, ако ние приемем принципа, който е по-нататък и аз ще педирам за това да се възприеме, а именно да се даде възможност на чуждите инвеститори да си изпаят левовата печалба, т.е. да си я обменят във валута и да я изпаят навън, тогава ще го накараме той да не реинвестира от тук, а чисто и просто да си обмени валутата, да отиде в чужбина и отново от чужбина да влиза като валута. Струва ми се, че това обикаляне на валутата - да излиза от България и после пак да се внася, няма да е нормално. Какво обезщетяваме? То е свързано и с чл.8, там пише: "Когато се наложи отчуждаване." Ще обезщетяваме по началната стойност ли? Не, трябва да обезщетяваме по началната плюс реинвестираната печалба. Но само по споразумение ли ще обезщетяваме чуждата инвестиция? Тук пише по споразумение. Вижте, би трябвало да използваме вместо обезщетение, пазарната цена, а вярно е, че много трудно може да се каже колко е пазарната цена на един капитал. Това може да се постигне по споразумение. Но ако се сложи само по споразумение,

представете си, че държавният орган е неотстъпчив. Какво ще стане? Ако се поставим на мястото на чуждия инвеститор, ще видим, че той ще каже: държавата ме обезщети, даде ми 5 на сто от това, което съм внесъл, и съдът, по-неже е неин, го потвърди. Чисто и просто хората нямат достатъчна закрила за чуждите инвестиции. Затова би трябвало да се помъчим да оправим тази формулировка.

Аз се солидаризирам с предложението - само с него, от предложенията на Комисията по икономическа политика, които бяха прочетени вчера от господин Карамфилов, което касае ал.3 на чл.10: "Чуждестранното лице има право да обменя реализираната в левове печалба." Не само да я обменя, но следва и да я изнесе. Вярно е, че съм за това. Но бих желал да попитам и представители на правителството, и на Българската народна банка дали сега това нещо е възможно в страната. Непременно трябва да се направят консултации между първото и второто четене, защото, ако се окаже, че е невъзможно, и си представете, че стане такъв гаф, един инвеститор, да кажем, е натрупал левове и съгласно този закон той може да отиде в банката и да поиска да обмени няколко милиона, а се окаже, че няма откъде, защото пазарът е тънък, не знам колко милиона е дневно, но не е чак толкова голям, че да може, без да повлияе решително върху курса, да му бъде обменена валутата. Ако няма такава валута на междубанковия пазар, която може да покрие тази печалба, която междувременно е натрупана, то ясно е, че това ще бламира не само целия закон, но и цялата страна. Затова тук трябва да се помисли.

Но аз съм за това не само да се обменя, но и да се изнася, тоест да се извърши превод на печалбата. Аз съм обаче против това тук да се включват лихвите. Нека да е само печалбата, а да помислим между първо и второ четене в какви случаи се допуска изнасянето на лихви. Защото лихвите сега са толкова големи у нас, че ако някой има излишни левове, вложени в банка, ще получи лихви и ще каже, че това си е негова печалба, която може да изнесе.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Димитров, направено ли е предложение, за да може то да се обсъди между първото и второто четене на законопроекта?

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ: Да, това е моето предложение.

Имам още едно. Пише, че има право да обменя, а предполагам, че и да изнася, моето тълкуване в Комисията по икономическата политика беше, че мнението на правителството е било такова - щом пише обменя, то предполага, че може и да изнася. Господин Тенев е тук и той ще каже, че е само обменя. Наистина, както се разбира, е само обменя, но аз съм за това чуждестранният инвеститор да си вземе печалбата, иначе няма да дойде. Тук се предвижда да се

обменя и трудовото възнаграждение и сигурно се смята, че това важи за цялото трудово възнаграждение. Ако го оставим така, както е, то е за цялото трудово възнаграждение. Мисля, че именно тук, без да накръпим интересите на чуждия инвеститор или на тези, които са дошли, можем да сложим 50 на сто от трудовото възнаграждение, каквато е практиката в редица други страни, които са горе-долу на нашата степен на икономическо развитие.

Имам възражение по отношение на & 2 от Допълнителните разпоредби, където се определя какво е това чуждестранна инвестиция. В края на краищата за какво ни е това определение? Не за научни цели, но то ще ни трябва като доказателство, че такава инвестиция е вкарана в страната и утре, ако бъде отчуждена или фирмата се ликвидира, независимо каква е тази стопанска единица, тези хора ще искат да си я изнесат. Именно като доказателство ми се струва, че е направен един съществен пропуск - чисто и просто няма го капитала в натура. Машините и съоръженията, които са вкарани като такива, не са вкарани най-напред както е нормално, да кажем, както се образува един филиал на една чуждестранна фирма, най-напред се вкарва капиталът и после с тези пари се внася, извършен е внос. А тук ще се вкара капиталът само като участие в тези фирми и затова трябва да има една уговорка, която я имаше между впрочем в първия вариант.

Аз имам възражение и по отношение на това облигациите да бъдат включени в точка 4 на ал.1 на & 2 в дефиницията. Защото какво значи облигации? Те ще вземат големи лихви и т.н.

Разбира се, дали ще може да действа този закон без никакви допълнителни актове, да кажем, на банката или на Министерския съвет. Съмнявам се, че ще може да действа, защото трябва да има предвиден орган, предвидени правила кой ще определя какъв е размерът на чуждото участие. Примерно дошъл с пари, с валута - ясно, но ако той е дошъл с интелектуална собственост, с ноу-хау и т.н., дошъл е с капитал в натура, кой ще го определи? Той може да вкара една машина и да каже, че тя е 100 000 долара, а тя да е 5000 долара. Утре ликвидира компанията и казва: искам да си изнеса 100 000 долара и ще му ги дадем ли? Естествено не трябва. Значи трябва да има някакъв орган, който да оценява. Тоест в заключителните или в допълнителните разпоредби да се предвиди кой ще изработи тези правила. Тук юристите ще кажат къде е мястото.

Общо взето, това са моите бележки по законопроекта. Аз призовавам всички народни представители да гласуват приемането на законопроекта на първо четене в този вид, в който се предлага, като бъдат отхвърлени предложенията на Комисията по икономическа политика. Не искам да се спирам на тях, защото

то те са към едно доста по-рестриктивно третиране на въпроса за чуждите инвестиции, страха от чуждите инвестиции, като се кара да се иска разрешение при 50 на сто, при 100 на сто. Даже имаше едно предложение акции, облигации и ценни книжа, като се купуват, непременно да се иска разрешение на Министерството на финансите.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Стефан Стайнов.

СТЕФАН СТОИЛОВ (от място): Завчера имаше един списък. Къде пропадна той?

СТЕФАН НЕШЕВ (от място): Във вторник имаше списък. Моля да ни го прочетете. *(Искането се подкрепя и от Илиш Цветков и редица други народни представители)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Аз се ръководя от един списък, който ми е представен. Никой не е пренебрегнат, но трябва да се говори по-кратко и стегнато.

СТЕФАН СТАЙНОВ: Приемам препоръката на господин Ганев да бъде кратък.

Искам първо да изразя съгласие с концепцията и принципните постановки в Закона за чуждестранните инвестиции. Аз ще гласувам за неговото приемане в този вид, в който е предложен.

В бележките на Комисията по икономическа политика и в някои от изказванията на колегите, които вече говориха, се чувства една основателна борба на две становища - разрешителен и забранителен режим, доколкото да се либерализира в максимално възможна степен режимът на влягане на чуждестранни инвестиции. Във връзка с това даже имаше и предложение на Комисията по икономическа политика, законът да се казва за насърчаване на чуждестранните инвестиции. Лично аз смятам, че законът трябва да запази заглавието си такова, каквото е - Закон за чуждестранните инвестиции. Очаквам от този закон да реши два основни въпроса - да гарантира сигурност на чуждестранните инвестиции, доверие към нашата страна от гледна точка на влягане на чуждестранни инвестиции.

И, второ, да дава възможност на държавата, на оправомощените органи да стимулират по един или друг начин чуждестранните инвестиции в онези направления, които на съответния етап отговарят на националните интереси. Струва ми се, че в значителна степен законопроектът удовлетворява и двете изисквания.

Ще си позволя съвсем накратко няколко бележки с молба те да бъдат анализирани и евентуално съобразени при следващата редакция на законопроекта.

Първата се отнася до чл.1, който ограничава приложното поле на действие на закона до инвестиции в стопанската дейност. Това значи ли, че ако по една или друга причина чуждестранни инвеститори реализират инвестиции с примерно благотворителен характер за изграждане на здравни и други заведения със социално предназначение, че те не могат да се ползват със същата заплата, с която се ползват инвестициите в стопанската дейност? Моля това да се оцени и при възможност да получи съответна уредба.

Втората ми бележка е следната: мисля, че в чл.3 /разбира се, юристите ще преценят най-компетентно/ не е свършено прецизно да се подчинява режимът на чуждестранните инвестиции на междудържавен договор, тъй като един подобен текст презюмира възможността държавата да сключва външни договори в отклонение от националното законодателство. Такава презумпция очевидно е неприемлива.

Следващата ми бележка се отнася до чл.4 и в частност до неговата втора алинея. Там е направен опит да се определят нормативни изисквания, с които чуждестранните инвестиции следва задължително да се съобразяват. Както е съществено да бъдат съобразени тези, които са изброени - санитарни, противоземетръсни, екологически - не по-малко съществено е да бъдат съобразени и други, например от типа на противопожарните. Ето защо аз смятам, че трябва да има по-общ текст, че чуждестранните инвестиции се съобразяват със законите, стандартите и нормите на страната. Така ще се обхванат и предписанията, които се съдържат в ал.4 на същия член.

Що се отнася до текстовете на чл.5, по същество, тръгвайки от забранителен режим, тъй като са показани единствено случаите, в които се изисква разрешение - принцип, който аз споделям, възниква все пак един принципен въпрос. Свършено естествено е да се очаква, че значителна част от инвестициите, които ще бъдат насочени към страната, ще бъдат насочени към онези части от нейната територия, където те биха били най-ефективни за вложителя. Като правила това са територии, които вече са пренаситени и пораждат остри екологични, социални и пр. конфликти.

Доколко едни изисквания за евентуално съгласуване на становище на заинтересованите общини биха решили въпроса, аз не бих могъл да преценя, но мисля и споделям това, което индиректно преди малко каза господин Венцеслав Димитров, че е необходимо след излизането на закона по всяка вероятност Министерският съвет ясно да формулира онова, което той очаква от инвести-

торите в чужбина като сфери на приложение, като предпочитани територии, а ако не с този закон, то вярвам, че въпросът ще бъде обсъден, когато започне да се обсъжда Законът за данъците. Правителството, оправомощено от закона, да може с данъчно и друго финансово кредитно стимулиране да влияе позитивно за териториално насочване на инвеститорите в една или друга посока. Последните ми две бележки са следните: Споделям казаното от господин Димитров - по-правилно е в чл.8, ал.2 да не се говори за споразумения, а да се говори по пазарни цени, още повече, че този принцип на обезщетяване по пазарни цени е вече възприет в изменения през месец април миналата година Закон за териториално и селищно устройство. Той все пак е една база, от която нататък може да се говори за споразумение и поставя в сравнително по-равноправно положение двете страни.

Последната ми бележка се отнася до това, кой прилага закона /предполагам, че пропусъкът е технически/. Господин Марков, ако не се лъжа, се сприя на този въпрос - той е много съществени: кой ще решава споровете, още повече, че спорове могат да възникнат не само в момента на получаване на разрешение, а и при взаимоотношения на чуждестранните инвеститори с други органи - банки, митници, местни органи на власт и т.п. тоест органът, на когото се възлага изпълнението на закона, и прецизно формулиране на компетентните органи за решаване на различните по характер спорове.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Стефан Стойлов.

СТЕФАН СТОЙЛОВ: Искам да започна с това, че Комисията по икономическата политика не изпитва никакъв страх от чуждестранни инвестиции и чуждестранни инвеститори. Това е една съвършено произволна квалификация на нашата позиция. Направените бележки, допълнения и съображения, изказани вчера в доклада на председателя на комисията, целят парламентът да приеме един закон, който да бъде работенц и да прилича в много отношения на аналогичното законодателство в развитите пазарни икономики. Само толкова и нищо повече.

Нашата философия - привличането на задграничния капитал, представлява един безспорен момент. По това сме единодушни и тъкмо в реализацията на тази задача се стремим на базата на предложения правителствен законопроект да отидем към един окончателен текст, който, както казах, да отговаря на аналогичните закони в развитите пазарни икономики.

Обсъжданият закон, при условие, че се приеме да има такъв закон /тъй като има страни без такъв закон с много задгранични инвестиции, но това е отделна тема/, спада към пакета основни икономически закони, свързани със сто-

панската реформа. Казвам, "ако се приеме", тъй като много пазарни икономики без такива закони съществуват и се развиват. Комисията работи по този закон от много време. Причините според мен са две. Първо, това е труден закон, колкото и на някого да изглежда невероятно. Съгласете се, че днес записани положения не могат утре да бъдат изменяни с лека ръка, доколкото става дума за задгранични партньори. Хайде, със собствения национален капитал можем да се отнасяме малко или много несериозно...

Второ, по обща оценка на колегите в комисията правителственият проект е много общ и поради това не отговаря на изискванията. От гледна точка на обхватност на въпросите глава пета на Указ N 56, както в комисията нееднократно беше подчертавано, е много по-обхватна от предложения законопроект. Аз подкрепям основната част от съображенията, които се съдържаха в доклада на комисията, изложени във вторник. Те допълват, обогатяват и прецизират твърде много важни положения на базисния проект.

Позволете ми да спра вашето внимание на два въпроса, които са важни според мен и имат скелетно значение.

Първият въпрос е за възприемането на разрешителен или регистрационен режим или един смесен режим, какъвто, общо взето, се очертава в предложението на вашето внимание законопроект. Става дума за чл.4 на законопроекта.

Вторият голям въпрос според мен не измислен, а подсказван от практиката на другите страни е въпросът за възприемането или не на един достатъчно убедителен преферентен режим за задграничните инвеститори.

Няколко съображения по първия въпрос: сегашният проект след доработването му в Комисията по икономическата политика предвижда смесен режим. Това поражда редица проблеми - кои сектори и отрасли на икономиката трябва да бъдат на разрешителен или регистрационен режим? Защо например инвестиции или инвестиционни проекти в областта на транспорта да подлежат на оценка и разрешение, а предложени от задгранични инвеститори проекти за електрониката или селскостопанското машиностроене да бъдат просто регистрирани без каквото и да е оглеждане, оценка и придвижване по-нататък?

Обърнете внимание, такъв режим десетилетия е съществувал и съществува в редица пазарни икономики. И пенцо, което е особено важно - сравнителният анализ показва, че на старта тези пазарни икономики обикновено са прибегвали към един елегантен небюрокрактизиран разрешителен режим, който в никакъв случай не е представлявал пречка, ако съществуват другите условия, за които много сме говорили в Комисията по икономическата политика и за които в пресата неведнъж е дискутирано - ако са налице другите условия, които създават среда, привлекателна за задграничния капитал. Има много приме-

ри. Достатъчно е да се посочи законът на Чехословашката федерална република от 1990 г. /нов закон/, където предприятията минават през такъв разрешителен режим - всеки инвестиционен проект се оглежда; практиката на Южна Корея, която продължава и днес, където има специален комитет, който се занимава с тези неща, консултативен съвет, през който минават всички инвестиционни проекти, бързо се придвижват, но се оглеждат с оглед на интересите на страната; в Република Турция, където към държавната планова организация има специален комитет, дирекция, която се занимава с оглеждане на инвестиционните проекти. При това, обърнете внимание, че в съседна Турция инвестиционни проекти над 50 млн. обезателно минават през ситото на Министерския съвет и това не се разглежда като практика, която противодействува на притока на чуждестранни инвестиции. Япония до 1980 г. е един образец на пазарна икономика с всички свои параметри, която не е смятала, че прави нещо, което е осъдително от гледна точка на изискванията на една просперираща пазарна икономика.

С други думи, аз съм един от тези в Комисията по икономическата политика, в парламента и извън парламента има достатъчно много хора, представители на националния капитал също се присъединяват към такива искания в страната особено сега на старта да има един, повтарям, елегантен, не бюрократизиран, бързо работещ, оперативно разрешителен режим, през който да минават абсолютно всички инвестиционни проекти за едно оглеждане, за една оценка. Това е един режим, който ще се прилага, било от Агенцията за чуждестранни инвестиции, ако парламентът приеме да има такъв специален орган, или от някакъв орган от Министерството на финансите например и един компетентен, с широко представителство на заинтересованите ведомства консултативен съвет, който да оглежда или дава препоръки на този орган към Министерството на финансите или в случаите, както се предлага, на Агенцията за чуждестранни инвестиции.

Вторият проблем за възприемане на категоричен поощрителен режим - сега и за близките години - на чуждестранните инвестиции.

Господа депутати, аз смятам, че за условията на България това е крайно необходимо и за да бъде още по-конкретен, ще съобщя само това, което многократно в комисията съм обосновавал. Тъй като ние сега на старта сме особено много заинтересовани от привличане на възможно повече инвестиционни проекти на задграничния капитал, при това проекти, които ще работят за превъртането на нашата икономика, за внос на ноу-хау, за изменения в режима на организации и управление. Бих казал образно за хващане на наши стопански перспективни организации, които по-бързо да бъдат изведени на евро-

пейските и световните търговски пътеки и пазари, ние да заложим един пункт, който да предвижда пълно освобождаване от данъчно облагане за календарен период до 1996 г., с което подчертавам, стимулираме именно сега идването на задграничния капитал. И за следващия период вече може да се приложи това, което е широко разпространена практика 20 - 30 - 40 на сто намаление на данъчните облекчения. Подхвърлям тези неща, за да илюстрирам мисълта си, че сега на старта България се нуждае от въвеждането на този закон, на един преференциален режим за задграничните инвестиции.

Такива елементи ще направят по-атрактивна икономическата среда в България, толкова повече, че тя е в преходен период. Няма ги още пазарните механизми, няма ги още пазарните структури. Това е особено наложително.

И накрая за всеки икономист, който поне малко се е занимавал със сериозни икономически анализи, е абсолютно ясно, че в стопанския живот нищо не рухва и не тръгва изведнъж. Така е и с чуждия капитал. Нито утре, нито вдругиден аз очаквам това, което някои политици от сутрин до вечер повтарят, че ако законът беше приет досега, то през есента трябва да очакваме едно масово нахлуване на чужди капитали. Това не става под слънцето. Не е станало в нито една страна.

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ (от място): Вие лъжете хората със сполуката.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Но, приемането на този закон означава изграждане на един важен сегмент от цялата система на пазарни механизми и пазарни структури. Толкова повече, че я няма изградена цялата икономическа среда, която сама по себе си впоследствие ще се превърне в един от главните привлекателни фактори. В този смисъл работата върху закона неслучайно отне значително време в комисията и аз също съм затова, той да бъде приет на първо четене, да бъдат отчетени повечето от направените препоръки и предложения на Комисията по икономическа политика и повтарям, пълна политическа спекулация са оценките и с това завършвам, че комисията се страхува от привличане на чужди инвестиции и поради това е предложила на вниманието на пленарното заседание своя доклад с твърде много съображения и препоръки, целящи единствено, повтарям, да подобрят закона.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Думата има господин Илко Ескенази.

ИЛКО ЕСКЕНАЗИ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми господа народни представители, веднага искам да заявя, че по мое лично убеждение, както и по мнението на мои колеги, които наистина смятам за професионалисти в областта на правото и законодателството, такъв закон или поне с

такова съдържание, няма място в нашето законодателство. Аз мога много дълго да развивам тази теза, но в крайна сметка така или иначе вдигна се достатъчно шум, че ще правим този закон и с него ще гарантираме чуждите инвестиции. Но все пак искам да съм честен пред моите колеги и да кажа, че това, което се предлага към закона, представлява по същество два текста, които могат да бъдат включени в два закона. Единият в Закона за собствеността, което означава да се каже, че чуждестранното лице, когато му бъде отчужден някакъв имот, ще се обезщети не по тарифа от Министерския съвет, а ще се обезщети чрез пазарната цена на имота. Впрочем смятам, че поначало нашето законодателство трябва да върви към този ред.

И вторият момент, това е банковият режим, който според мен си има мястото: превода на валута, възможностите за превръщане на левове в чуждестранна валута в съответния валутен закон или в съответния банков закон. Оттам нататък всичко друго представлява един момент - разрешителният режим. Питам се при това положение дали този закон представлява закон за насърчаване и поощряване на чуждите инвестиции. След като споделям пред вас, че аз така или иначе приемам този закон да бъде приет, да бъде гласуван и ще подкрепя по принцип неговото приемане, трябва да ви кажа, че той не представлява никакво насърчаване на чуждите инвестиции. Единственото насърчение може да бъде това, което е нормално в друга държава, когато реализираш в национална валута печалбата си, да я преведеш в собствената си валута в чужбина. Това - да, оттам нататък аз не виждам никакво специално насърчаване на чуждите инвестиции в този закон. Тоест чл.10 представлява никакво единствено насърчение.

Следващият момент, на който искам да обърна внимание, е, че, от друга страна, ние не трябва да храним илюзии, че един такъв закон ще предизвика доверието на чуждите инвеститори. Ами в Чехословакия от миналата година доста чужди инвестиции влязоха, преди още да има закон. Просто искам да ви обърна внимание, че много често и в обществеността се надценява ролята на закона и като юрист искам да го споделя.

Следващият момент, на който искам да обърна внимание, е, че освен двата текста, за които казвам, че става дума за някаква уредба по същество, която би могла да представлява нещо по-благоприятно, имаме един чл.3, в който се говори за национално третиране, но, разбира се, той се обезсмисля, тъй като със закон може да има отклонение от националното третиране. Аз между другото подкрепям редакцията, в която се казва: "...освен ако със закон бъде предвидено друго", защото с този закон не може да се изчерпат всички случаи, в които имаме отклонение от националното третиране. Това може да бъдат мит-

ническият закон, законът за индустриалната собственост и т.н. Ние не можем да се ангажираме, че този закон урежда всички отклонения, които ще бъдат в бъдеще от национално третиране.

Сериозни възражения за мен предизвиква понятието чуждестранна инвестиция. Вижте, ползуваме опита на други закони. Обаче, когато сравните понятието "чуждестранна инвестиция" с други текстове, виждате, че всъщност по закона правното значение на чуждестранната инвестиция, т.е. тя има определени правни последици по закона в три насоки. С оглед на разрешителния режим и там инвестиция означава едно. С оглед на гаранциите примерно при отчуждение, това е друго. И с оглед преводът на печалбата в чужбина - това е трето. Това са свършено различни неща. Просто ще ви дам един пример. Забележете, че се казва, че с разрешение се извършват инвестиции в отделни географски отрасли, определени от Министерския съвет. Четете определението на чуждестранна инвестиция, където се казва, че това са парични средства във валута, права върху обекти на интелектуалната собственост. От това аз тегля заключението и всеки съд ще го направи, че ако например Варненски окръг бъде обявен за такъв специален географски район, то за да се открие валутна сметка на чужденец в банка във Варна, той ще иска разрешение. Обаче, ако открие в Бургас - няма да иска разрешение. Освен това, тъй като се визират права на интелектуалната собственост, ако един чужденец седне във Варна и напише една статия, той трябва да я напише с разрешение на тази комисия. Очевидно, че това не е смисълът на закона. Но при това положение с оглед на второто четене много внимателно трябва да бъдат определени понятията "инвестиции". Те имат различно значение с оглед различните режими: разрешителен, превод на печалба и гарантиране на чуждестранната инвестиция.

Дали трябва да има комисия по чуждестранните инвестиции, аз не веднъж съм изразявал от тази трибуна моето твърдо становище, че прекалено много се множат органи, агенции, комисии и т.н. Ако трябва да създаваме работа на още хора, които да прехвърлят преписки, тогава да. Но това опира и до въпроса, какъв трябва да бъде разрешителният режим. Той ще определи дали е нужно да има комисия.

В това отношение подкрепям проекта на правителството така, както е даден в чл.4, ал.3, с изключение на точка 4, за която вече стана дума.

Не мога да се съглася с това, че разрешения трябва да се дават изобщо тогава, когато чужденец придобива повече от 50 на сто върху съществуващото предприятие. Ами ако хлебарят бай Минчо в Петрич иска да сключи договор и да вземе пари за оборудване от Христеки от другата страна - хлебарско оборудване, и да пече хляб и това хлебарско оборудване струва 10 000 долара, а не-

говата фурна струва, да речем 2 000 лв., той трябва ли да ходи да иска разрешение? Трябва да се намери някакъв критерий. Впрочем в Указ N 56 има критерий. Трябва да се определят обектите, в които не може да се придобива повече от 50 на сто.

Нещо повече, мисля, че дори може да се сложат обекти, в които да се придобива не повече от 30 на сто, но това трябва да бъдат наистина крупните обекти, които да бъдат обявени предварително за особено стратегически.

Освен това още един път искам да обърна внимание на ключовия въпрос относно собствеността. За него стана дума. Но вижте, това, което се предлага от Комисията по икономическата политика - придобиване само на вещни права, а не право на собственост, трябва да сме наясно, че след обявяването на мораториума кредити на български фирми и на България се дават изключително трудно. Единственото обезпечение, което може да бъде дадено на чуждестранния инвеститор е собствеността. При това тя се дава за един ограничен период от време. Не можете да кажете: "Ела да ми реконструираш този завод, вложи десет пъти повече пари, отколкото той струва", а ти ще имаш право на ползуване. Идете преведете на този чужд инвеститор какво означава "право на ползуване". Той пита това собственост ли е, или не е собственост? С това право на ползуване ние няма да привлечем койкo сериозен инвеститор така, както се предлага и от Комисията по икономическата политика и от всички народни представители.

Нещо повече, аз ви обръщам внимание на един правен аргумент. Добре, даваме на чужденеца право на ползуване върху този имот, тъй като той е вложил и е дал много пари. Добре, дружеството се ликвидира по някаква причина. Хайде да ми кажат колегите юристи - и тези, които са в залата, и тези, които слушат - как се изнася на публична продажба право за ползуване? Как се изнася на публична продажба "поу-хау"? За тези неща трябва да се мисли. А на всичко отгоре съгласно Закона за собствеността вещното право на ползуване е непрехвърлимо. И това беше нещо непреодолимо, което се допусна като грешка в Указ N 56.

В заключение искам да подчертая, че ако не направим един либерален режим, аз доста категорично възразявам срещу идеята на проф. Стоилов всичко да минава през разрешителен режим. Напротив, най-малко неща, само тия, които са особено важни и стратегически за държавата, трябва да минават под разрешителен режим, като например сдружаването във военната промишленост, може да се измислят и няколко други области. Всичко друго трябва да бъде свободно, защото по друг начин при това състояние на икономиката, при това реноме на България като платец по света койкo няма да дойде. А ние все

пак искаме да привлечем някакви инвестиции. Не е сериозно да смятаме и да даваме примери, да речем с унгарския закон. Да, в унгарския закон се изискват доста разрешения, но той съдържа страшно много привилегии. Колко данъчни привилегии има в унгарския закон за първите пет години, за следващите десет години, 100 на сто опрощаване на данъка.

СТЕФАН СТОИЛОВ (от място): И ние ще ги създадем.

ИЛКО ЕСКЕНАЗИ: Ние можем да ги направим, но този закон ще излезе сега и ние пак ще обясняваме - виждате ли, след няколко месеца ще приемем закона, в който ще ви дадем привилегиите. Това не е подход. Още повече, че се поставя едно изискване, което категорично не мога да споделя - минималната сума на инвестицията да бъде 50 000 щ. долара. Тоест, ако дойде чужденец да си вложи в банката 30 000 долара на влог, ще му кажем - вълн. Ако този чужденец каже, че иска да си купи акции за 5 000 долара, ще му кажем - вълн. Това не е сериозен подход.

Аз с особено неприятно чувство ще гласувам по принцип за този закон, но поне за второ четене смятам, че трябва да бъде доста съществено преработен.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Илич Цветков.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Господин председателствуващ, дами и господа народни представители! Аз ще се постарая да бъда максимално кратък. Ще започна от думите на господин Илко Ескенази, че истината е една и ние трябва да я знаем, че приемането на този закон няма да бъде условието, заради което чуждестранните инвестиции ще дойдат. Чуждестранните инвестиции ще дойдат тук едва тогава, когато имат гаранциите, че когато дойдат, те ще печелят, и когато печелят, тези печалби ще им бъдат гарантирани. В края на краищата всичко е свързано с това, как в България ще се развива икономическата реформа. Въпреки недостатъците си, този закон е необходим и трябва да бъде гласуван на първо четене, даже аз предлагам още днес, ако е възможно, а ако според останалите изказващи се това е възможно...

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Ако може, господин Цветков, да се говори наистина, както вие предлагате, организирано, възможно е днес, на първо четене, той да бъде сложен на гласуване.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Но когато законът дойде на второ четене, трябва да бъде прецизиран.

Аз, колеги, смятам, че трябва да има разрешителен режим във всички случаи. Това, че този закон няма да докара инвестициите и това, че ако го направим либерален, възможно максимално либерален, трябва да ни е ясно, че пак няма да докара инвестиции. Затова трябва да поставим условията ясно и точ-

но - кои инвестиции ни трябва, кои инвестиции са необходими на страната. Но този разрешителен режим, който ще въведем или ще решим да въведем, трябва да бъде ясен навън, на инвеститора. Инвеститорият трябва да го знае предварително, трябва да знае всички условия, при които ще получи разрешението да инвестира.

Друго, което е необходимо да прегледаме в този закон, това е въпросът за преференциите. Аз смятам, че в него, както каза и господин Илко Ескенази, трябва да бъдат вложени всички данъчни преференции, които ще дадем на чуждестранния инвеститор. Но във всички случаи, ако искаме на тези данъчни преференции да бъде обърнато внимание, ние не трябва да ги даваме само за чуждестранния инвеститор, особено когато става дума примерно за приоритетни направления. Защото преференциите са за приоритетните направления, а не това, че имаме някакво чуждестранно участие. Ако напишем примерно, че данъчните преференции се дават на капитала с чуждестранно участие, то тогава можем да стигнем до такова куриозно положение, че ако не изясним какво значи чуждестранно участие, че може да се въвежда чуждестранно участие от порядъка на 0,0000 и т.н. процента, за да могат да се ползват тези преференции.

Аз съм за преференции, които да бъдат за всички инвеститори. По този начин смятам, че чуждестранният инвеститор ще се смята много повече гарантиран, че ще получи тези преференции, тъй като те ще бъдат защитавани и от тези български граждани, български инвеститори, които инвестират в страната.

Аз няма да предложа конкретните текстове по отношение на данъчните преференции сега и предполагам, че това няма да измени положението, тъй като ще ги предам директно на Комисията по икономическата политика, за да мога да съкратя моето изказване.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Напълно е възможно това.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: И последното, на което искам да ви обърна внимание, е чл.8, ал.1 и 2. Срокът, който въвеждаме от 70 години за придобиване собственост на постройка по установен законен ред и т.н., или когато има постройка да се придобие право на строеж и ползуване на земеделски земи и т.н., смятам, че този срок не е достатъчен. Смятам, че този срок трябва да обхваща поне три поколения. Ние трябва да направим така, че да задържаме чуждестранния инвеститор, и във всички случаи знайте едно, че ние няма да продаваме страната с това, че задържаме чуждестранния инвеститор, защото по този начин ние го приобщаваме. И нещо друго, приобщаваме неговите интереси, а от там и интересите на онази страна, от която той е донякъде към нашите интереси. Така че това е свързано даже и с националната ни сигурност.

И моето предложение е да се обсъди един срок в рамките от 99 до 111 години.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Стефан Нешев.

СТЕФАН НЕШЕВ: Господин председател, уважаеми колеги народни представители! Заставам на тази трибуна и искам да започна с един афоризъм. Говори се за животоспасяващи лекарства, явно сега говорим с вас за един закон, който ще спасява нашата икономика, щом сме я докарали дотам, че стагнацията е в такова положение, че без чуждестранни инвестиции трудно ще можем да дадем един енергиен тласък на икономиката си.

В този аспект искам да ви кажа, че заставам изцяло на становището на Комисията по икономическата политика и на програмната реч, която направих по този въпрос нейният председател проф. Карамфилов, и ще си позволя да добавя някои нюанси към това, което той каза.

Лично аз мисля, че уважаващ себе си инвеститор няма да се страхува при какъв режим ще регистрира своите инвестиции. Напротив, ако има един стегнат режим, той ще сметне, че идва в страна, в която неговите инвестиции няма да пропаднат. Толкова много се дебатира за този либерален режим, мисля, че това беше безпредметно.

В решението на нашата комисия е казано, че може да се регистрира една инвестиция с изключение на опези случаи, които там са упоменати, или те трябва да бъдат спазвани при регистрацията на чуждите инвестиции.

Трябва ли да има агенция за чуждестранните инвестиции? Това е друг въпрос, който искам да засегна пред вас. Аз съм дълбоко убеден, че трябва да има. Безличният орган, който ще се занимава с чуждестранните инвестиции, ще доведе до безлична работа и до безотговорност. Трябва да се знае кой ще се занимава с чуждестранните инвестиции и кой ще отговаря за тяхното оптимално функциониране. Затова подкрепям създаването на такава агенция.

Мисля, че в Закона за чуждестранните инвестиции трябва да влезе и една глава "Държавни гаранции". Ще си позволя да ви прочета нещо. "Чуждестранните инвестиции в Република България се ползват с пълна защита и сигурност. Инвестициите на чуждестранните лица не подлежат на конфискация и изземване по административен ред." Мисля, че това е един текст, който обезателно трябва да влезе и да даде легитимност на позицията на нашето правителство и на нашата страна към чуждите капитали, които очакваме.

По отношение на засегагния въпрос - преводи и доходи, обезщетения и ликвидационна квота, аз имам в ръцете си един законопроект, готвен през 1991 г., месец април, който интересно защо, макар че е готвен от експерти на пра-

вителството, не беше попаднал тук между нас и не беше обект на разсъждения даже и в Комисията по икономическата политика. В него много добре са залегнали въпросите за "превод на доходи, обезщетения и ликвидационната квота". Ако проявявате интерес, мога да ви прочета няколко алинеи от този законопроект. Аз предлагам да не бъдат обект сега на третиране, те да бъдат внесени на второ четене в Комисията по икономическата политика, която да ги отнесе към съответната редакция на законопроекта.

Последното нещо, на което искам да ви обърна внимание - лично аз смятам, че чуждестранните инвестиции в зависимост от подхода към тях, могат да изиграят двойка роля. Първата е да ни покажат кои са областите, където можем да имаме просперитет на международния пазар, ако ще не създадем преференциален режим, т.е. да дойдат отвън и да ни кажат в кои области на своята индустрия можем да печелим, тоест да ни направят маркетинга. Смятам обаче, че не това е целта на нашата страна и на икономиката ни в момента. Затова радая за един преференциален режим. Тоест ще трябва да създадем подходи в кои области и защо да дойдат чуждестранните инвестиции. Те няма да дойдат от любов към България. Те ще дойдат от чисто икономически съображения и ако не им дадем възможност, идвайки тук, да спечелят от това, че са внесли своите инвестиции в България, няма защо да дойдат. Преди известно време бях на разговори с фирми в Турция и от разговорите, които проведох там, напълно се убедих в думите, които изнагам пред вас. Всеки иска да дойде да инвестира, ако ще спечели от това. Няма алтруизъм в икономиката и в деловите отношения и това трябва добре да го разберем, ако искаме да бъдем мениджъри на ниво, изобщо да бъдем полезни държавни мъже.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Думата има госопдин Емил Филипов.

ЕМИЛ ФИЛИПОВ: Уважаеми колеги народни представители! Според мен това е един особено чакал закон. Чакал, защото 50 на сто от нашата икономика, от нашия национален доход минава през външната търговия, чакал, защото ни предстои мъчителен преход към пазарна икономика с много болезнено реструктуриране, чакал, защото имаме значителен външен дълг и необходим реален износ и реална интеграция със света, чакал, защото в момента има и голяма външнополитическа необходимост за разглеждане и приемане на такъв закон. Това са ангажименти, поети пред Международния валутен фонд от нашето правителство, от делегации, от Президента и от основните политически сили. Това е един относително сложен закон и за тези, които имат отношение към неговото изработване, и за тези, които трябва да го гласуваме и приемем. За разлика от Търговския закон и Закона за конкуренцията, които може-

ха да бъдат адаптирани в голяма степен към нашите условия, този закон се оказва, че не е лесно адаптивен спрямо вариантите от другите страни. В комисията и в правителството несъмнено се запознахме с осем варианта на подобни закони в осем страни с различна икономика. Ще ги спомена: Япония, Южна Корея, Турция, Полша, Унгария и Чехословакия. Един с един не си приличат, един с един не се покриват. Всеки от тях е съобразен със спецификата на всяка една страна поотделно. Според мен, ако трябва да приемаме такъв закон, аз съм убеден, че трябва да го приемем, нашето мото трябва да бъде: "Законът и правителствената политика да насърчават активно и защитават този чуждестранен капитал, който води до силно развитие на националната икономика." Ако приемем такова мото за нашия закон, струва ми се, че ще намерим най-верните принципи, върху които трябва да стъпим.

Очевидно, че аз като член на Комисията по икономическата политика поддържам всичките принципни постановки в изложението на председателя на комисията господин Карамфилов. Ние решихме те да бъдат изложени тук и да изкажем своите съображения по някои принципни въпроси.

На първо място, въпросът за режима. Очевидно той трябва да бъде равен на националния, но с подчертани стимули, а техните рамки, ясно и точно дефинирани.

Убеден съм, че трябва да има регистрационен режим за масовите дребни инвестиции, а едновременно с това и разрешителен режим за определен вид обеми на инвестиции.

На второ място, убеден съм, че трябва да има специален орган, който да се занимава с чуждестранните инвестиции. Тъй като стана модерно да говорим за агенции, има опасност да покрнем страната с агенции, както я покрихме по-рано с комитети, убеден съм, че трябва да обсъдим внимателно и да дадем управление или главно управление по тези въпроси към две ведомства - Министерството на финансите или Министерството на външноикономическите връзки. А големите принципни въпроси, които трябва да бъдат разглеждани в една надведомствена комисия, която бих я нарекъл не държавно-обществена или обществено-държавна, както беше прието да се нарича досега, а професионално-национална комисия, която с ума и знанията на известни, видни наши учени и експерти да дава своята оценка за тези проекти, за които ще се иска разрешителен режим.

Четвърти момент - би трябвало много внимателно преди второто четене всички досега съществуващи клаузи в Указ N 56, това беше обсъждано и от нашата комисия по предложение на господин Иван Тенев, за да включим всичко полезно от Указ N 56 автоматически в новия закон и само това, което не мо-

же да влезе в него, да остане в другите закони. Да не остане сфера, която да не влиза в новите закони, свързани с чуждите инвестиции в България, които са отразени в Указ N 56.

На последно място искам да подчертая, че нашата задача не е никак лесна с този закон. За беда по силата на редица обстоятелства деловите среди в парламента представляват нашия вчерашен ден, включвам, разбира се, и един такъв като себе си, който е работил, който се е занимавал със стопанска дейност, и отразява в скромна степен днешния ден на България и в много малка степен нейния утрешен ден. Трябва да внимаваме с този закон, тъй като, когато в утрешното Народно събрание дойдат представители на нашите нови делови среди, които да бъдат конкурентни, активни, инициативни, интегрирани със световната икономика, да не ни критикуват, че сме приели закон, който не отговаря на утрешния ден на България. Един много важен момент, когато обсъждаме въпроси, свързани с бизнеса. С впечатления съм от контакти с бизнесмени от други страни или пък със стопански дейци, че има една триъгълна зависимост между парламента, бизнеса и администрацията или бюрокрацията. Има неписани закони на отношение между тези три институции, които означават следното. Парламентът се смущава, съобразява и бои от добрите среди, от бизнеса. Бизнесът се бои и смущава от администрацията. Администрацията се бои, смущава и съобразява с парламента, който решава нейната съдба. Когато приемаме подобни закони, струва ми се, че едно такова правило, което е реалност в страните с пазарна икономика, би било добре да го имаме предвид.

В заключение аз поддържам представения проект и ще гласувам на неговото първо четене.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Думата има господин Иван Тенев.

Молбата на Бюрото е да продължим тези дебати още малко, защото твърде дълго дискутирахме какво да разискваме днес, за да можем даже да преминем към гласуване на първо четене на законопроекта.

ИВАН ТЕНЕВ: Уважаеми народни представители, аз ще започна с това, че отново съм безкрайно учуден от факта, че когато гледаме един такъв особено важен закон, отново не присъствава представител на правителството. И внасям формално предложение днес законът на първо четене да не се приема, до тогава, докато не чуем съображенията на правителството по изнесените (*ръкопляскания в цялата зала*) от всички изказали се колеги важни принципни съображения, касаещи именно принципите и приемането по принцип на закона.

Защо разглеждам този законопроект като особено важен? За мен той е дори по-важен от всички останали икономически законопроекти, които досега сме разглеждали. Той е пряко свързан с изключително големия въпрос, който ни предстои да гледаме. Това е законопроектът за приватизацията.

Има много силна връзка между логиката на законопроекта за чуждестранните инвестиции и логиката на закона за приватизацията. Когато говорим за чуждестранните инвестиции, обикновено гледаме само едната страна на проблема - как ще се чувства чуждестранният инвеститор на територията на Република България.

Аз смятам, че ние като Велико Народно събрание заедно с това трябва да погледнем и другата страна на проблема - как ще се чувства зараждащият се български предприемач, днешен и утрешен, когато ще работи в условията на такъв закон, с такива права на чуждестранния инвеститор. Тоест с този закон ние поставяме в напълно равноправни отношения българския предприемач с чуждестранния инвеститор, защото на чуждестранния инвеститор съгласно смисъла на закона се дава национален режим. Оттук просто следва, че всичко онова, което важи за местния предприемач в България, важи и се ползува от чуждестранния инвеститор.

Проблемът е: ще може ли да издържи българският предприемач, който стартира с изключително малък стартов капитал /махам съответната номенклатура/, и дали той ще може да бъде конкурентен на местния пазар. Заедно с това следва веднага и въпросът: Е какво от това, ако не е конкурентен ще последва ли нещо за България, ако българският предприемач загине?

Аз смятам, че от тази гледна точка, разсъждавайки по принцип върху законопроекта, като депутати във Великото Народно събрание би трябвало да обърнем внимание върху това.

Второ, по отношение на дискусияния проблем - разрешителен или либерален режим. Уважаеми народни представители, това е въпрос на принципна политика, която ще се води в страната. Има модели на страни, които се развиват в напълно либерален режим по отношение на чуждестранната инвестиция. Такива модели са възприети в Панама, Хонконг, Сингапур и някои други страни. Има модели на страни, в които има логически изградена нормална и възприета в международната икономическа практика логика на разрешителен режим, която изключва грубия субективизъм на местния чиновник.

Следователно въпросът за обхват и за принцип между либералност и разрешителност за мен е въпрос на принцип като модел на развитие на страната.

Ако погледнем по същество законопроекта, ние можем да видим две неща, че спрямо всички действащи досега разпоредби от Указ N 56, в законоп-

роекта се променят само две неща спрямо всичко онова, което е действувало от днес до приемането на Указ N 56. Променя се въвеждането на националния режим и се регламентират по-ясно и точно областите, за които има разрешителен режим. Всичко останало е това, което е действувало до ден днешен от Указ N 56. Повтарям, нищо ново под слъщето.

Следователно вносителят трябва да ни убеди, че наистина само с тези промени, които се предлагат, колелото ще се завърти. Аз в това не съм убеден. Тук аз съм склонен да споделя съображения, които бяха изказани от редица колеги, че още нещо трябва да се направи. Но още нещо трябва да е ясно дали може да го понесе днес България. Да, логично е това, което каза Венцеслав Димитров.

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Ето, идва представител на Министерския съвет. (*Влиза Александър Томов*)

АЛЕКСАНДЪР ТОМОВ: Затова идвам.

ИВАН ТЕНЕВ: Ако е свързано с част от мосто изказване, благодаря, но това едва ли ще доведе днес до гласуване на първо четене. Вероятно ще трябва да ви чуем, какво ще кажете по становищата, които се изказаха от парламента.

Наистина никой чуждестранен инвеститор няма да дойде, ако няма твърдата гаранция, че ще може да си трансферира печалбата във валута, която поиска. И ако това, както и до днес с Указ N 56 не се разреши, продължи и в бъдеще, няма да можем да го привлечем. Но тук вече ще трябва правителството и банката да стане и да каже към днешна дата може ли това да стане или не. Ако не може, просто ние трябва да го знаем и да не калкулираме хипотетични бъдещи приходи, които просто няма да дойдат.

По-нататък въпросът, който се постави, аз твърдо го споделям, но тълкувание му е дадено в други закони - регистрацията, за която става дума. Ако приемем Търговския закон, там всеки търговец е длъжен да се регистрира. Това се отнася и за тези, които ще дойдат от чужбина. Така че регистрацията не бива да извеждаме като отделен пункт, тъй като просто от приемането на Търговския закон това следва.

Второ, непаричните вноски, за които господин Димитров говори, и те са напълно правилни, те са разписани в Търговския закон, че като участие в дружеството се разрешава и непарична вноска с ясна методика как тя се оценява. И, нещо повече, аз бих предложил да се разгледа от вносителя, да се даде известен стимул в стартовия момент на непаричната вноска. Защо? Защото това означава още в самото начало тези предприятия, с които разполагаме, от какво се нуждаят най-много? Не просто от суха пара, а от поу-хау, от търговски марки, от маркетингов опит. Това е точно непарична вноска, която може

най-бързо да завърти вече инвестирания капитал, и чуждестранният инвеститор, който може да ни го предложи, трябва да получи и съответни преференции, за да може това, което вече имаме в страната, бързо да започне да дава нов и допълнителен приход.

Накрая. Разговарях с колеги юристи. Те ме убеждават, че не съм прав. Но аз искам да го споделя и с вас. Съгласно закона едно чуждестранно лице, което вече е регистрирало местно присъствие като местно дружество, дори и с 10 000 долара капитал, след тази регистрация то вече не се брои като чуждестранно, то се брои като местно лице. Оттук нататък целият разрешителен режим за него вече не важи. То е местно лице.

Следователно, ако всеки един, който иска да заобиколи, дори и тези 4 пункта на разрешителния режим, ще го направи по този начин, който ви казвам. Ще регистрирам фирма за 10 000 долара уставен капитал и оттук нататък след това ще мога да влизам и във военната промишленост без разрешение, и във всякакви географски райони, навсякъде, т.е. тези петца, за които се иска разрешение. Този въпрос може би също трябва да бъде огледан от вносителя.

И последно, с което завършвам. Едно от големите следствия на даването на национален режим на чуждия инвеститор е, че ние го потопяваме в днешното наше законодателство, в днешното наше стопанско законодателство. И ако то в неговото днешно несъвършенство, противоречивост, недовършеност създава проблеми и на българския предприемач, дважд повече ще създава на чуждестранния. Следователно, ако искаме да задействуваме тези потенциални плюсове на даване на национален режим, ние трябва час по-скоро да усъвършенствуваме и да приключим с цялостния пакет от стопански закони, които да му дадат възможност той наистина да се ползува от националния режим, а не да се мъчи с националния режим. *(Ръкопляскация)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Колеги, може би ще бъде добре да дадем 30 м. почивка до 18 ч. и 15 м. Обявявам почивка до 18 ч. и 15 м.

(След почивката)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, анализът на списъка на ораторите, който междувременно се увеличи по законопроекта за чуждестранните инвестиции сочи, че днес няма да е възможно да се приключи с тези дебати и да се примине към гласуване на законопроекта на първо четене.

Затова предложението е да спрем до тук и да се върнем към точката, която беше обявена като точка първа. По нея да работим около един час, а след това да изпълним това, което приехме като ангажимент за днес - да приемем проекторешението във връзка със сградния фонд на читалищата. Еwentуално

след това да преминем към отговори на актуални въпроси. Ако господата са тук и ако вносителят е тук, и ако има време, разбира се, ще гледаме и решението за клетвена декларация за евентуално направени предупреждения за радиацията като последица от аварията в Чернобил. Така да процедираме!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Премиснаваме към точка първа от дневния ред -

ПРОДЪЛЖАВАНЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНОТО ОБСЪЖДАНЕ НА ОСНОВНИТЕ НАЧАЛА НА ПРОЕКТА ЗА НОВА КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.

Има думата Петър Обретенов.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Уважаеми дами и господа, пред нас е проект за основните начала на Конституцията, който е изготвен с много усилия и има определени достойнства. Специалистите са имали предвид многобройните проекти, представени от различните партии, действащите конституции на редица европейски страни и са вложили в него свои виждания и разрешения. Съчетаването на различните гледни точки е трудно начинание. Съществува опасност от непоследователност в критериите и подходите. Това е нещо съвсем нормално и трябва да си дадем сметка за тази опасност.

Всъщност настоящият проект за Конституция е повод за размисъл относно състоянието на нашето общество. Всяка конституция се ражда в определена историческа ситуация. Тя е призвана да регламентира бъдещето, но в известен смисъл това става чрез отрицание на миналото. Тази особеност изпъква силно в периоди на революционни промени. Френската конституция от 1791 г. в противовес на неограничената власт на абсолютния монарх прокламира правата на гражданина и върховенството на закона като отрицание на привилегиата. Принципите на всяка конституция не са абстрактни проекции на чистия разум, а изстрадани истини и съкровени възжелания, изразени чрез лаконичната фраза на закона. Те се раждат при определена психическа настройка на обществото и добра е тази от тях, която най-сполучливо утвърждава пропорциите на тази амалгама от отрицание и утвърждаване.

Настоящият исторически момент се характеризира като преход от тоталитарно към гражданско общество. Няма съмнение, че Конституцията трябва да утвърди принципите на това общество. Доколко последователно и пълно е то, зависи от много фактори и преди всичко от степента на доминация на силите, които олицетворяват и се борят за тази промяна. Не е пресилено да се каже, че евентуалното приемане на нова конституция ще бъде зрелостният изпит на тези членове от парламента и на обществото, които са за действителна,

а не за илюзорна промяна, което ще им позволи да пристъпят към претворяване в обществения живот на техните идеи и идеали.

В този ред на мисли предложеният проект разкрива интересни особености. Първата от тях може да се дефинира като добра защитна реакция срещу рецидивите на тоталитарната държава. Характерен е чл.9, ал.2. Нито една идеология не може да се обявява и утвърждава като държавна, както и фразата от чл.1, ал.4, обявяваща, че никоя политическа партия не може да присвоява осъществяването на народния суверенитет. Подобни забрани не се срещат в действащите конституции на западните демокрации, но необходимостта им от присъствието в нашата е обяснимо и напълно закономерно по причини, ясни на всеки.

Любопитно е, че някои характерни особености на демократичните общества, като политическият плурализъм, които са толкова дълбоко вкоренени в съзнанието на техните граждани, че се схващат като естествено състояние, което не се нуждае от излишно регламентиране, са намерили място и в настоящия проект в сполучливо редактирания чл.9. Известен паралел, и то в много по-слабо изразена форма може да се направи само с чл.6 от Испанската конституция от 1978 г. Пример, който показва, че народите, преживели тоталитаризма, имат свръхчувствителност към възможни негови рецидиви.

Не така последователно са формулирани принципите, които утвърждават гражданското общество и към които по общо признание, надявам се, че всички сме искрени, се стремим. Става въпрос за едно много прецизно чувство за мярка в съотношението индивид-държава, което да подчертае приоритетното място на личността в ценностната скала на Конституцията. Впечатлението от прочита на проекта е точно обратното. Чувствува се подчертана тенденция да се изтъква ролята на държавата като основен двигател на обществения живот. Това личи дори от тази редакционна особеност - честото повтаряне на термина "държава". Тя гарантира живота, достойнствата и правата на личността, създава равноправни условия за всички стопански субекти и пр., и пр. Този стил е дан към една неизживяна психическа настройка от близкото минало, когато държавата беше погълнала напълно личността и превърнала във винтче от своята гигантска машина. Той създава впечатление, може би измамно, но все пак твърде живо и натрапчиво, че ролята на индивида е ограничена и опосредствувана от съществуването на държавата. Според нашето разбиране личността, нейното достойнство и просперитет са стожерът, около който трябва да се гради скелетът на Конституцията, и всички институции трябва да служат на тази цел.

В този критичен аспект следва да се прецени и несполучливата според мен формулировка на чл.4, ал.1. Цитирам: "Република България е правова държава." Като ни се дава за размисъл и понятието "социална". Второ изречение: "Гарантира живота, достойнствата и правата на личността и свободното развитие на гражданското общество." Мисълта ми не е за спора около думата "социална". Според мен този спор е излишен. Изброяването на характеристиките е съвсем непълно и ако трябва да поставяме прилагателно за всяко качество на държавата списъкът би бил дълъг. Щом като липсва изчерпателно изброяване, по-добре е да се избегне. Освен това социална държава е доктринерно понятие, въведено от определени школи. И вярно някои от тази зала забелязаха, че то няма нищо общо със социализма. И като такава има спорно и неясно съдържание. Щом има опасност от ненужни спорове, по-сполучливо би било да се разкрият в отделни текстове необходимото в неговото съдържание. Това важи и за понятието "правова държава". Ако в отделни текстове не са развити елементите на правова държава, всякакви декларации ще останат без покритие.

Както изтъкнах в началото, аз виждам проблема по-скоро в аспекта на споменатото съотношение индивид - държава. В текста на една и съща алинея са регламентирани два съвсем различни проблема - за характеристиките на държавата и за неотменимите и свещени права на личността. Не твърдя, че формулировката е погрешна, но самият граматически строеж и изразните средства създават впечатление за надмощие на държавата. Трябва да имаме много вярно чувство за стил, за да избегнем това впечатление.

Има нещо сходно в редакцията на нашия проект и чл.1 от Конституцията на ФРГ. Но впечатлението, което той създава, е съвсем друго и аз бих си позволил да цитирам този лаконичен и прецизен текст: "Достоинството на човека е неприкосновено, неговото уважение и закрила е задължение на цялата държавна власт." Вярвам, че чувствувате разликата. Музиката, както би казал уважаемият господин Гишо Ганев, е в съвсем друга гама.

Ако искаме да поставим нещата на истинските им места, второто изречение на ал.1, чл.4 трябва да бъде разработено в самостоятелен текст. Първото е изобщо излишно.

В този ред на мисли за обременеността на нашето съзнание и влиянието му върху изразните средства да се прецени и уредбата на правото на собственост в чл.15. Тя в никакъв случай не може да задоволи и носи белезите на остарял начин на мислене. От текста не личи, че частната собственост в различните нейни модификации - дружествена, кооперативна и пр., е основа на гражданското общество, на демокрацията, на прогреса, че това е нормалният способ за притежаване на материалните средства, а тъй наречената публична соб-

ственост е изключение от правилото. Цялата история на човечеството доказва, че там, където преобладава държавна или публична собственост, демокрацията и гражданското общество са невъзможни. Като започнем от царствата на Древния Изток с техните фараони и сатрапи и преминаем през Спарта и стигнем до най-усъвършенствуваната форма на тиранична власт - комунистическата държава, примерите еднозначно подкрепят този извод. Стремещът на някои сили в обществото и в парламента да запазят сегашното доминиращо положение на държавната собственост е прикрито зад идеята за равнопоставеност, макар и тя да не е открито изразена, както това е в действащата днес Конституция.

Как да изтълчуваме текста на ал.1 от чл.15, който гласи: "Правото на собственост е неприкосновено." Отнася ли се това и за държавната собственост? Абсолютно сходен е и текстът на чл.67 от Търновската конституция, но съвсем очевидно е, че създателите на съвременна България са имали само и изключително неприкосновеността на частната собственост. Логически погледнато, принципът за неприкосновеност не може да има приложение за държавната собственост, защото Конституцията не защитава срещу конкретни посегателства, това е задача на специалните закони и правосъдието, а се прокламира абстрактната защита на собствеността като такава, т.е. невъзможността тя да бъде превърната в друга форма на собственост, обобществена освен при наличие на изрично посочените в ал.5 условия за отчуждаване. Дори и това гледище да е спорно, то при всички случаи одържавяването нарушава неприкосновеността на правото на собственост. А такава опасност съществува само за частната собственост. За държавната собственост не е необходима подобна защита. Нейният обхват и режим винаги ще се определят от закона, както е казано в ал.4.

В безличната формулировка на ал.1, която поставя под един и същ знаменател частната и държавната собственост, като ги обявява за неприкосновени, води до абсурден резултат. И ние трябва да го кажем съвсем открито. Недопустимост на приватизацията - това недомислие трябва да бъде избегнато на всяка цена и е възможно при едно преректиране. Например ал.1 да добие следния вид: "Собствеността е частна и публична."

Ал.2. "Частната собственост е неприкосновена и нейното придобиване и използване са гарантирани в рамките на закона."

При тази редакция третата алинея, съдържаща неопределени формулировки и пожелание за социалната роля на собствеността, става излишна. Впрочем чувствава се тенденция към ограничаване на правомощията на правото на частна собственост, което да бъде въздигнато в ранг на конституционна нор-

ма. Достатъчно е да погледнем чл.18, ал.2 и 19, както и чл.16. С първия текст се дефинира, че обработваемата земя може да се използва само за селскостопански цели, но веднага след това се добавя, че са възможни изключения при условия, определени от закона. Но този въпрос, уважаеми народни представители, вече е уреден с чл.4 от Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи и при положение, че сегашната редакция на чл.15, ал.3 изрично прогласява, че способите за ползуване на собствеността се определят от закона, налице е излишно повторение.

Член 19 пък установява забрана чуждестранни физически и юридически лица да могат да придобиват собственост на земя. И този въпрос вече, макар и частично, е уреден в чл.3, ал.3 и 4 от Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи, а този текст не е със същото съдържание, както предлаганият в конституционния проект. Забраната по Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи не е абсолютна. Допуска се придобиване от чуждестранни лица при известни ограничения. Явно е несъответствието между двата текста и ако чл.19 остане в Конституцията, ще трябва веднага след нейното приемане да изменим Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи.

Същият проблем, уважаеми народни представители, се породи сега, при обсъждането на Закона за чуждестранните инвестиции. Аз искам да го изтъкна най-вече на вниманието на представителите на Комисията по икономическата политика, които да защитят своята теза пред Конституционната комисия. Какво имам предвид? Съгласно Закона за чуждестранните инвестиции чл.4, ал.3, точка 2 чуждестранните лица могат да придобиват право на собственост върху земя. Това е една от формите на чуждестранни инвестиции съгласно преходните правила и по-нататък има специален раздел, който закриля чуждестранните инвеститори от отчуждаване на тяхната собственост върху земята. Предвижда се специален ред за обезщетяване. Но как ще стане, ако ние приемем чл.19 от сегашния проект на Конституцията, който, за да бъде представен и одобрен в този проект, вярвам, че ще има подкрепата на повечето от народните представители. Искам да ви цитирам този проект: Чл.19: "Чуждестранни физически и юридически лица не могат да придобиват право на собственост върху земя." Ето това е. Ако ние приемем Закона за чуждестранните инвестиции в този вид и веднага приемем Конституцията по проекта, особено за чл.19, веднага ще трябва да пристъпим към изменение на едно основно положение от Закона за чуждестранните инвестиции. Исках да ви обърна внимание върху това - явно е възприет погрешен подход. Забраните по чл.18 и 19 даже и да се коригират несъответствието в последния текст със Закона за собствеността и

ползуването на земеделските земи, както и някои от посочените в чл.16 обекти на изключително държавна собственост, нямат място в една Конституция. В момента тяхното регламентиране е наистина основателно, но това не значи, че трябва да стане със самата Конституция. Това е въпрос на политическа и стопанска целесъобразност и по принцип предполага да се осигури възможност за по-гъвкав и оперативен подход. Достатъчно е да споменем, че по общо признание, а вярвам, че всички сме искрени, ние се стремим към Европа. А такъв текст не съществува в конституциите на западните демокрации. Такива подобни текстове не съществуват в повечето от тях. И той би бил формална пречка за пълноправното ни участие в Европейската общност, за което вече по предложение на Зелената партия има принципно решение на Великото Народно събрание, отразяващо стремежа ни да станем член.

Уважаеми народни представители, бих искал да се замислим добре върху тези несъобразности на проекта и преди всичко искам да изтъкна, че е време да освободим нашето съзнание от рецидивите на миналото.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата народният представител Михаил Михайлов.

МИХАИЛ МИХАЙЛОВ: Уважаеми народни представителки и народни представители, член съм на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков". Всички знаят, че Българският земеделски народен съюз е организация, която ясно и категорично стои на републикански позиции, и то особено тогава, когато те са изпълнени до максимум с демократизъм и народовластие. Ето защо след създаването на републиката и възвестяването ѝ като факт във времето и пространството в нашата страна след 9 септември 1944 г. Българският земеделски народен съюз подкрепи и референдума от 1946 г. с ясното съзнание, че остава верен на републиканските традиции и тежнения на българския народ, които се създаваха още от началото на нашата национална демократическа революция и бяха блестящо изразени и защитени от бащата Раковски, Любен Каравелов, Христо Ботев, Васил Левски и плеядата мъченици - републиканци, които създадоха народностния дух и изпълниха със специфичен белег и особен характер българския почерк и разбиране за републиканизма. Ето защо ние сме удовлетворени от общите положения, които са залегнали в Конституцията, че нашата република ще бъде парламентарна. Това значи, че парламентът е основната сила, основното законодателно тяло, в ръцете на което се намира цялата власт, предоставена от народа на парламента, който трябва да утвърди веднъж завинаги демократичните институции на републиката, за която българският народ даде толкова много жертви.

В нашия парламент за голямо съжаление се намират хора, които минават за интелигентни, които са проучили достатъчно добре общественото мнение и отношението на българския народ към традицията, към републиканизма, за да отстояват позиции, които са далече от онова, което болшинството от българския народ желае, а именно републиканската институция. Аз смятам, че на този етап, когато говорим ясно и категорично е видно, че място за пазарлък няма, а има нужда от яснота на текстовете, които са залегнали в Конституцията. Да ги наситим с яснота, с категоричност, която да защити републиката и нейните демократични институции, които да гарантират живота, имота и перспективното изграждане на нашата държава. Смешно и обидно е, изневяра е към паметта на великите мъченици, на които, от една страна, тези господа се позовават и се гордеят с тях, а в същото време се отдалечават от онова, което проясняваше и продължава да прояснява в исторически почерк тяхното присъствие в нашата история.

Господа, монархията у нас е свързана с всички онези нечистоплътни дела в историята, които ни дават основание да смятаме, че първоучители на нашето държавно изграждане, ония, които блесуваха и умряха за него, са били прави, като са насочили развитието на страната ни по пътя на републиката. *(Ръкопляскания от блока на БСП)*

Ако вземем начина, по който беше натрапена на българската държава след Освобождението ни от турско робство монархическата институция, ние ще видим, че българският народ е имал основание, а сега и ние като наследници на нашите деди и бащи да се гордеем с тяхната борба, с тяхната вяроност към републиканските институции. Вие знаете какви бяха пазарлъците. Кой натрапи на Стефан Стамболов и на неговите другари да приемат монархията от чужбина, към които даже великите сили, които в лицето и в решенията на Берлинския конгрес натрапиха на България едно небългарско развитие и абсолютно една институция, която поначало българският народ не искаше. Знаем режима на пълномощията, знаем суспендирането на Конституцията от Фердинанд, която доведе до неговото детрониране. Знаем монархическия строй, който до 9 септември 1944 г. непрекъснато участвуваше срещу демокрацията и народовластието, срещу парламентаризма в нашата страна, който осуетяваше Търновската конституция, но която беше заключвана, погазвана и унижавана от монархическата институция. *(Ръкопляскания в залата)* И ако ние сме верни последователи и поклонници на великите мъченици и възрожденци, на онези, с които се гордеем, трябва ли да изневерим на онова, което сме създали и закрепостили чрез законодателството. Да изменим на републиката и да се насочим по един анахронизъм към възстановяване на някаква монархия, както каз-

ва господин Манол Журналов или неговите приятели? Та това ще бъде най-голямото кощунство с паметта на тези великомъченици. Ето защо Българският земеделски народен съюз "Никола Петков", БЗНС въобще - обединен, стои категорично и твърдо (*ръкопляскания, викове "Браво!"*) на позициите на парламентарната република, на ясното разделение на властите: законодателна, съдебна и изпълнителна. Председателят на републиката да бъде избран от парламента и по всяко време да бъде заставян да дава отчет на този парламент. Това са гаранциите, господа, които могат да осигурят демократичното развитие, а републиката да бъде демократична, а не тоталитарна. Ние също заставаме на позицията, че тя трябва да бъде и социална. Та Левски не ни ли я заведе? Какво казва той на шопите, когато го питат: "Ще станеш ли цар?" - "Не бе брайно, ние и сега си имаме цар. Нам ни трябва република и в тази република всички хора независимо от каква социална група са, независимо от какъв етнически произход са, от каква верска принадлежност са, да живеят равно, да бъдат защитени в тази държава". Ами ето Левски само преди колко години е показал пътя, по който трябва да вървим. И сега в този парламент се намират хора, които се плашат от понятието социална република. Това е кощунство, това е срамно. (*Ръкопляскания, викове "Браво!"*) Това е срамно, че ние, които претендираме, че сме много интелигентни, да не можем да разберем какво значи социална република. Социална република значи социална справедливост, права на хората без разлика на тяхната възможност - интелектуална, материална и всестранна, равни пред закона, равни пред обществото по всички линии и направления. Ето това е републиката, за която Българският земеделски народен съюз воюва и иска, за да станем достойни наследници на онези, които я замислиха още в началото на нашата национална демократическа революция.

Конституцията като общи начала в този текст, който се предлага пред нас, за мен е приемлив. Затова, защото той в общи линии е синтезирал всичко хубаво от проектите, които са дадени. Текстовете, които ще бъдат четени точка по точка, ще ни дадат възможност да ги прецизираме и всяка една парламентарна група или народен представител да направи своите забележки. Важното е едно, че на този етап, аз предлагам Великото Народно събрание понеже няма никой никакво основание да поставя въпроса - монархия или република - да спре този пазарлък, тази спекулативност пред българското обществено мнение, че ние разискваме въпрос република ли да бъдем или монархия. Ние сме ясно определени. Ние сме република с президент, който е на власт, с парламентарна власт. Поставя се въпросът за каква републиканска конституция ние днес трябва да работим и да изработим, да утвърдим и да я наложим като гаранция за нашето бъдещо демократично развитие. Това е въпросът. Моля да

се спре със спекулациите, с необходимостта да се решава въпросът, каква да бъде държавната власт - монархия или република. Този въпрос за нас е приключен и аз смятам, че Великото Народно събрание не бива да позволява да се спекулира, да се шантажира българската общественост, че едва ли не то до такава степен е неграмотно, че не знае на какъв етап се намира сега. (*Ръкопляскания, викове "Браво!"*)

Моля ви се, всеки българин трябва да знае, че монархията за нас като цяло е приключила. И ще ви кажа един пример, аз съм съвременник. 1946 година, когато ставаше референдумът, опозицията се бореше геройски срещу диктатурата на сталинизма. Един милион и триста хиляди гласа българският народ даде за опозицията и вкара 101 депутати в този парламент. Но когато стана въпрос за република, всичките гласуваха за нея, защото ние бяхме нейни засъгъбници. (*Ръкопляскания*)

Аз съм убеден, че българският народ, ако се създаде някакво уродливо създание, което да наложи да се съмнява, което съм убеден, че няма да се усъмни в републиканските институции, той никога няма да потърси монархическата форма. Има хора, които се опитват да взривят републиканските институции в нашата страна и си служат с най-непочтени и долни действия, за да създават напрежение и да карат тези, които не са запознати с историята на българската държава, да търсят изход от тежкото положение в една отживяла и напълно погребана институция, каквато е монархията. Дайте да грабим. Това са хората, които се опитват да популяризират една институция, която отдавна за мен и според мен е приключила своята потребност в българския политически живот.

ВЕНЦЕСЛАВ ДИМИТРОВ (*от място*): Кои са тези хора?

МИХАИЛ МИХАЙЛОВ: Като защитавам Конституцията, защитавам всичко онова, което е залегнало като необходимост и потребност, за да гарантира свободното развитие на всички български граждани, независимо от каква националност, от каква етническа принадлежност са. Заявявам, че ще гласувам за Конституцията и специално за общите положения, които сега ние разискваме. (*Ръкопляскания в цялата зала*)

АНДРЕЙ АНДРЕЕВ: Уважаеми дами и господа, ще бъда съвсем кратък. След пламенното слово на господин Михаил Михайлов нищо друго не ни остава, освен да станем и да извикаме: "Да живее БКП, БЗНС, ОФ!" и да се прегърнем.

МИХАИЛ МИХАЙЛОВ: Господа, ето, доживяхме и това - да излезеш и да защитиш републиката. Републиката не е дело на комунизма! Републиката съществува много преди Маркс, Ленин и Сталин. За републиката са умирали и

републиката е защитавана от най-светлите човешки умове. Всеки, който се опита да ме обвини в комунизъм заради това, че защитavam тази позиция - най-малкото е недоразумение, че е влязъл в този парламент. *(Ръкопляскация от мнозинството)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Мирослав Дърмов.

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа народни представители! Едва ли може да се постави въпросът за промяната от тоталитаризъм към модерна демократична държава без обсъждане на основните принципи, въз основа на които ще се изгражда бъдещата демокрация в страната без обсъждането на основните начала, които ще намерят своята реалност в Конституцията на България - работа, която е основната цел на нашето съвместно пребиваване в тази зала.

И както се изрази един от говорилите преди мен оратори, при обсъждането на основните принципи на бъдещата Конституция ние трябва да се сбогуваме с илюзиите. Ние трябва да се сбогуваме с илюзиите на статизма, с безчовечното отношение към човека, с абсурдното отношение към собствеността, с марксистката супердържава и антиикономика.

Но все пак, освобождавайки се от илюзиите, не трябва да се забравя, че България се намира в Европа, че нашето сбогом на илюзиите го казваме в края на XX век при цялата комплексност на социалното развитие в нея. Защото, отричайки тоталитаризма, не би трябвало по мое мнение да се плаща дан на нови илюзии, било то политически или икономически, явления, породени може би от днешния ден, може би следствие от краха на реалността и идеологията на тоталитаризма и са по-скоро рецидив на митологично мислене, отколкото на анализ. И отговорността ни пред нашия народ, който избра промяната, е отговорност за реализъм и за съвременност на демократичните ценности.

С чувство на задоволство може да се установи фактът, че всички ние, говорещи от тази трибуна, се обединяваме от примата на такива общочовешки принципи като демокрация, свобода, справедливост, хуманизъм и равенство, с един или друг акцент, съобразно мястото им в политическата палитра на обществения ни живот. И въпреки това нашата отговорност е да осъществим техния баланс и пропорционалност в реални текстове на Конституцията. Това е нашата отговорност, защото проблемите на днешния ден едва ли могат да бъдат добър съветник дори и само поради посттоталитарност или детерминираност.

В тази насока искам да се присъединя към повече от преждеговорившите, че само общочовешките стойности и тяхната изразеност в модерна демокра-

тична държава могат да бъдат основа при разграничаването ни от миналото и при изграждането на конституционната основа на демократична България.

В тази връзка, при разглеждането на конкретния текст на основни начала на бъдещата Конституция в аспект за народния суверенитет искам да се спра на една от алинеите, в която с особена категоричност не се допуска никоя част от народа, политическа партия или друга организация, държавна институция или отделна личност да осъществява народния суверенитет. Приветствувам тази постановка, защото след близо 55-годишно тоталитарно и авторитарно управление ние събрахме куража да запишем този текст в Конституцията и дано имаме мъжество да го реализираме в политическия живот. Защото само от народа в неговата цялост произтича държавната власт и всички ние сме свидетели на разрушителната същност, когато някой се обяви за ръководна сила в обществото и държавата.

Бих искал да изразя и своята надежда, че става дума за основно начало, което ни обединява.

Вторият момент, който също ни обединява, това е по мое мнение непокосновеността на териториалната цялост на Република България. Текст, аналог на който аз не срещнах в предишните три действащи български конституции. Текст може би породен от трагичността на нашата история, довела ни до критичния минимум. Предполагам, че при неговото гласуване няма да има въздържали се.

Що се отнася до основния принцип, който ние провъзгласяваме в проекта за нова Конституция, а именно, че върховна ценност в държавата и гражданското общество е човекът с неговите права и свободи, искам да изразя становище, че този въпрос трябва да бъде допълнително засилен още в първата глава на Конституцията, в "Основните начала". Защото ние имаме тежко и срамно наследство. Наследство, което ни опозори пред света и постави под въпрос принадлежността ни към цивилизацията. Защото от това наследство ние трябва еднозначно да се разграничим. Защото и дисс определени сили в страната продължават да спекулират с правата на човека и гражданите, търсейки политически дивиденди в една или друга посока, оправдавайки вчерашния или днешен ден.

В тази връзка аз предлагам в чл. 5 да бъдат записани нови две алинеи със следното съдържание:

Ал. 2. "Всеки свободно определя своята етническа принадлежност. Лицата, принадлежащи към дадена етническа, езикова или религиозна общност поотделно или съвместно с други членове на общността, имат право свободно да ползуват и развиват своята култура, да избират свое и на децата си име, да пол-

зуют своя език, освен когато ползуването на официалния български език е задължително съгласно чл. 4, както и да изповядват своята религия."

Ал. 3. "Не се допуска водене на политика на насилствена асимилация на лица, принадлежащи към други етнически общности."

Аз смятам, че чрез поставянето на този принцип в общите начала ние ще поставим основата, върху която в следваните глави, определящи правата и свободите, да говорим за права и свободи на гражданите на Република България. Ние като Велико Народно събрание, ще дадем гаранции на българските граждани от небългарски произход, че безобразията от миналото няма да се повторят.

И нека при гласуването не се поддаваме на провокации от лица и институции, за които решаването на етническите проблеми в България е неизгодно по редица причини.

Друг момент, на който искам да спра вниманието на уважаваните народни представители, е мястото на Конституцията като върховен закон и обстоятелството, че нейните разпоредби имат непосредствено действие. Защото съществуваха в нашето минало добри конституционни текстове и трагични политически и правни реалности. При това най-вече в сферата на правата на човека. Искам да изразя надеждата, че именно чрез провъзгласяването на непосредственото действие на Конституцията и създаването на механизми за прилагането на споменатия текст, в България завинаги остава в миналото една тоталитарна правна доктрина и една перверзна практика - чрез актове от по-ниска степен, та дори и ведомствени (в случая нямам предвид партийни решения), да се ограничават основните права и свободи на гражданите.

Същевременно искам да подчертая категоричното си несъгласие с посочените в ал. 4 на чл. 6 от проекта за Конституция, където се определя, че: "Законът няма обратна сила, освен когато това изрично е предвидено и при условие, че създава по-благоприятни последици за гражданите."

Ако ние искаме да изградим правова държава и да изградим стабилни и демократични обществени отношения, след "законът няма обратна сила" трябва да поставим точка. Понеже това е принцип, доказал своята истинност във времето, а всичко останало са експерименти. В скоби искам да изразя мнението си, че не ни прави чест като законодатели становището, което ние взехме по отношение на лихвите по стари банкови кредити.

В заключение ще си позволя да обърна внимание на уважаваните народни представители за някои тенденции в предложения текст от първа глава на проекта за Конституция, където по мое мнение се проявява своеобразен срамежлив етатизъм, явление, което предизвиква мосто безкокойство.

На първо място това е изразено по отношение на собствеността. Аз приветствувам възстановяването на формулировката от Търновската конституция, че "правото на собственост е неприкосновено". Слава богу, сега сме в края на XX век, но същевременно искам да изразя становището си, че е необходимо в "Основните начала" да формулираме допълнителни гаранции за равнопоставеност на различните форми на собственост, с отчитане на реалностите в страната. Ние правим опит да преодолеем тоталитарната реалност с 90 на сто държавна собственост и е необходимо да създадем възможност на инициативните да се осъществяват в условията на пазарно стопанство при формата на собственост, която те определят като отговаряща на техните способности и интереси при гарантирано равнопоставяне.

Не в тази посока може да бъде интерпретиран текстът, че: "И държавата насърчава кооперирането на граждани за постигане на стопански и социален просперитет", както и изразеното от тази трибуна становище на уважаван от мен колега от БСП, че той е за частна собственост на принципа на колективизма.

Възможно е подобни терминологични конструкции да имат преносно значение, но все пак нека залагаме в Конституцията понятия и принципи с общопризнатата, а не с експериментална стойност. В тази връзка едва ли е необходимо да преоткриваме колелото или по-точно, че собствеността е частна и публична, а формата на владение нека определят собствениците.

Що се отнася за изключителното право на собственост на държавата върху обекти, ако отчитаме българските и европейските критерии и традиции в тази насока, то едва ли сериозно и аргументирано може това право да бъде оспорено. Но същевременно искам да изразя становището си, че при подбора на обектите следва ясно да бъдат формулирани критериите на този подбор, за да отпаднат вече изразените противоречия. Същевременно от допълнително уточняване се нуждаят принципите и условията за стесняване или разширяване на тези обекти, за да не се озовем след една приватизация отново в началото с 90 на сто държавна собственост.

Смуцаващо въздействие в аспект на вече споменатия от мен срамежлив естатизъм има текстът: "Държавата създава условия за пълноценно участие на гражданите в политическия, икономическия и културен живот на обществото." Откровено казано, у мен възниква асоциацията с небезизвестната постановка за ролята и мястото на държавата при формирането на всестранно и хармонично развитата личност.

Ролята на държавата и гаранциите на личността за нейната свобода в политическата, икономическата и културната сфера трябва да имат своята де-

тайлна обективизация в конкретни текстове, а не да се задоволяваме с бланкетни формулировки, които могат да имат като следствие прогласени свободи, без реалност и гаранции за реалност, без, разбира се, да се достига до тоталитарната свръхдържава, отговорна за всичко и негарантираща нищо.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Илич Цветков.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Господин председателно, дами и господа народни представители! Тъй като ние не сме на първо четене, а сме на предварително обсъждане на основните принципи на основните начала на този основен закон на страната, аз ще направя един опит за изказване в съвсем друг стил. Няма да говоря като законодател, няма да говоря като човек с някакво образование, няма да говоря като представител на една или друга политическа сила. Искам да говоря като човек, като гражданин, да се опитам да запаля едно фенерче, да ви погледна в очите, да влезна в душата ви и да разбера какъв ще бъде нашият основен закон. Аз искам да се надявам, че този основен закон ще изразява пълната душевност на българския гражданин, че този основен закон няма да бъде просто един сух закон, защото сухият закон ще възпитава сухи хора.

Какво представлява Конституцията? За мен тя е един договор, обществен договор между свободни и достойни хора, които искат да създадат за себе си достоен и свободен живот. Тази Конституция или това, което ни е представено като проект, за съжаление не изпълнява ролята, която би ми се искало. В тази Конституция се поставя едната страна. Тук се говори за държавата: "Република България е", "Държавата осъществява своята дейност", "Държавата създава условия" и т. н. Този начин на израз, дами и господа, не от политически съображения, а от чисто човешки съображения поставя въпроса: "Добре, значи по този договор има две страни. Едната е държавата, а другата са гражданите." Но тогава кой е държавата? Кажете ми кой е държавата. Онзи административен апарат, който завираше своя юмрук, често пъти в нашите лица, и то по такъв начин, че хрущаха костите ни. (*Възгласи: "О-о-о" от мнозинството*)

Това ли е държавата?

Господа, аз съм в опозицията от 1969 г. (*смях и възгласи от мнозинството*), но не в СДС, защото СДС тогава го нямаше. В опозицията съм, защото бях против тази държава, която размахваше юмрук, която унищожаваше личността. А ние трябва да създадем и именно в това е величистото на днешния ден, на това обсъждане, че ние създаваме нова държава. Държава с ново мислене и ако сме достойни за това, ще останем в историята, като хора, които имат какво да оставят. Но ако ние не сме достойни, ще оставим един боклук, като боклучиви хора. Това трябва да го знаете.

Не мога да приема да се разсъждава по този начин. Договорът се сключва, това е многостранен договор, това не е договор между две страни. Това е многостранен договор между гражданите на България и ако ние искаме да направим истински договор, който да изразява душевността на българина, който да възпитава душевността на българина в бъдеще, то трябва да тръгнем с тези думи - подобни думи, не същите - с които се тръгва и в Конституцията на Радикалдемократическата партия. Аз не съм радикал и често пъти говоря против радикалите, но в случая това, което е хубаво, това, което е направено добре, трябва да се вземе.

В никакъв случай не съм съгласен в тази Конституция да се поставят две страни. Има една страна - ние, гражданите на България. И ви обръщам внимание, нека да вземем една проста по конструкция, но велика по съдържание Конституция. Аз ви обръщам внимание на Американската конституция. Вярно е, те са по-млад народ от нас, ние сме изстрадали много повече, ние имаме много повече неща, от които трябва да се застраховаме. И тази Конституция, освен че трябва да бъде вдъхновена, трябва да бъде точна и да има онези защитни механизми, които да ни предпазят от старите грешки. Защото един народ, който не умее да се учи от своите грешки и от грешките на другите народи, то този народ не е достоен. Но аз не смятам, че нашият народ не е достоен. И ако ние направим по този начин Конституцията, ако ние не определим, че нашата страна ще бъде социална държава, защото кажете ми какво е това социална държава? Да не би, че примерно аз ще отнема по насилствен път от труда на някой от вас, за да дам на друг. Това не е социална държава. Това не е справедлива държава. Тогава ние ще противоречим на чл. 1 от Конституцията така, както е записан.

Аз не съм съгласен да бъде записано за равенството. Какво равенство, господо? Нима вие, във вашата душевна безкрайност сте съгласни да бъдете част от една щампа? Вие не можете да бъдете равни, защото вярно е, че ние живеем безкрайно малко на този свят и че сме безкрайно нищо спрямо онзи, вечния, безкраен и всемогъщ всемир. Но в края на краищата ние имаме своята актуална безкрайност, ние имаме своята душевност и колкото по-надълбоко проникваме в нея, толкова по-голяма безкрайност ще разкриваме.

Може и трябва да се иска равнопоставеност пред законите, но не повече. Ние всички сме различни, всички сме уникални и това трябва да бъде записано в Конституцията.

И смятам, че ако трябва Конституцията да започне с някакъв член, то този член трябва да бъде следният: "България е свободна и независима държава, съществуваща по волята и чрез съгласието на своите граждани за охраната на

техните права и отстояване на интересите на българския народ." И по-нататък: "Международният суверенитет на България не може да бъде ограничаван и всякакви норми, ограничаващи суверенитета и целостта на България не могат да бъдат приемани, или ако са приети при някакви условия, се считат за недействителни."

Ето това са членовете, с които ние трябва да започнем нашата Конституция.

Аз смятам, че вие много добре ме разбирате, макар че тази зала е полупразна и съжалявам за това. Защото тогава, когато се обсъжда онзи закон, който ще определя бъдещето на България, който ще определя това, дали най-после ние ще създадем тези условия, да нямаме тези въпроси, като националния въпрос, тези проблеми, които имаме сега. Тогава, когато ние ще създадем условия да живеем свободно, достойно, богато, тогава ние няма да се плашим от това, че някакъв си капитал или някои си отнякъде щял да дойде. Напротив. Напротив, точно тогава хората ще идват, защото ще знаят, че тук се живее по-добре, отколкото на друго място.

Дами и господа, съзнавам риска да не ме разберете, но ще ви кажа едно - аз се опитах да запаля един фенер, аз се опитах да вникна в душите ви и да разбера дали действително заслужавате и дали действително ще оставим нещо след нас. Но знайте - в края на краищата историята е тази, която ще ни съди!
(Частични ръкопляскания от опозицията)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на Мануш Романов. С това приключваме разискванията по тази точка.

МАНУШ РОМАНОВ: Уважаеми дами и господа! Очаквах с възлнение да видя фундамента, върху който ще стъпи бъдещата Конституция на България. Надеждите ми не се сбъднаха, ала опасенията ми добиха реална плът.

Най-напред - по структурата и характера на глава I. Двадесет и три члена с 50 алинеи разгръщат пред нас Основните начала на проекта. По какъв начин - механичен или творчески? Според мен по-скоро механично, отколкото като органично-цялостна материя. Пренебрегвайки традиционното установените структури, в глава I комисията е сгрупала материала на три и повече раздела - Общи положения, Обществено или държавно устройство, Икономическо устройство и отделни параграфи от други глави. По този начин основните начала имат непосилните претенции за всеобхватност и губят качествата си на основност, превръщат се в механичен сбор, мозайка от теми и клаузи, взети от-тук-оттам и сгрупани в една-единствена глава.

Мисля, че рационалният брой от клаузи в този раздел би могъл да се ограничи в рамките на 10 - 12 члена при 20 или максимум 25 алинеи. Останалите

статии трябва да намерят мястото си в съответните по характеристики глави. Грубата намеса на партийни пристрастия е линия от справедливост и демократизъм редица клаузи. Например чл.6, ал.4 звучи анахронично за едни основни начала. "Законът няма обратна сила, освен когато това изрично е предвидено и при условие, че се създават по-благоприятни последици за гражданите" - гласи този член.

На пръв поглед нищо странно, а всъщност в подтекста на тази фраза е заложена познатата ни посттоталитарна идея да не се търси отговорност от виновниците за извършените от тях престъпления спрямо човека и ако щете, спрямо цялото общество.

Вижте при какви условия законът влиза в сила? При условие, че създава по-благоприятни последици за гражданите. Ами ако последиците са неблагоприятни за гражданите, тогава законът няма да действа. Добре измислено, нали? Някой би казал, че клаузата облагодетелствува репресираните. Уви, мъглявото неуточняване ползува не репресираните, а главно екзекуторите на репресии. Тъкмо те се измъкват сухи от водата.

И на други места авторите на глава I съзнателно бягат от ясни и точни формулировки. Чуйте началата за партиите и обществените организации: Чл.9, ал.3 твърди, че "партиите съществуват за формиране на политическата воля на народа". В случая необходимостта от установка на определен принцип е заменена с умишлен коментар за функциите на партиите. Заобиколката на принципа се разгръща надлъж и шир - как се създават партиите, каква трябва да бъде вътрешната им организация, на какво да съответствува и пр. И накрая - заобиколката е увенчана със съответната многозначителна препратка: "Редът за образуване и прекратяване на политическите партии, както и условията за тяхната дейност, се уреждат със закон." А законът, както знаете, забранява например създаването на партии по определен признак.

Коя е главната цел на законодателите? - "Да ни донесат вода от девет дърета", без да ни позволят да се докоснем до нея. Ето как от засуканите формулировки на клаузите в Конституцията ние не разбираме същността на поднесеното ни основно начало. Ако читателят например, не разполага със Закона за партиите, няма да получи информация за същината на тези клаузи. С игра на скрити картинки не се коват основни начала на една Конституция! В подобни случаи бих предпочел позицията, например на Румен Воденичаров, на Димитър Арнаудов и сие, отколкото мъглявините на комисията. Димитър Арнаудов, например в чл.1 на законопроекта си за свободна изява на културната и религиозната самоличност на българския гражданин, пише: "Всеки роден на територията на Република България е българин." Това откровение, макар и да

звучи тоталитарно, е за предпочитане пред адвокатските засукалки на Комисията за изработване на проект за нова Конституция. От едните научаваме истината, макар и горчива, от основните начала на комисията биваме подвеждани.

Сега вижте за какво служат обществените организации според проекта за Конституция. Член 10, ал.1: "Обществените организации служат за задоволяване и защита на социални и културни потребности и специфични интереси." Въпреки, бих казал, ученическото ниво на формулировката, социалните и културните потребности що-годе доумявам. Ала какво съдържат специфичните интереси - недоумявам, а колко ми се искаше под "специфичните интереси" да се подразбират животрептущите проблеми на нашето съвремие, на определена, и то не малобройна категория граждани на Република България. Очевидно напразно съм се надявал... Проблемите, за които намеквам, представляват табу за бъдещата Конституция.

Какво имам предвид? Уважаема комисия, при изковаването на вашите основни начала не се ли натъкнахте на понятията "равенство" и "недискриминация", "защита на малцинствата", "етнически езикови и религиозни...", формулировката "неасимиляция", "защита от геноцид" и пр.? Как мислите, защо в нито един от проектите за Конституция не се третираат тези понятия? Нима тези принципи не представляват величини от рода на Основните начала? В Конституцията на Народна Република България, наречена Димитровска, от 4 декември 1947 г., чл.79, четем: "Националните малцинства имат право да се учат на своя майчин език и да развиват своята култура, като изучаването на българския език е задължително." 24 години по-късно, през 1971 г., в Живковата Конституция, чл.75, ал.7, виждаме ерозията на тази формула - "Гражданите от небългарски произход освен задължителното изучаване на българския език имат право да изучават и своя език."

Първо, понятието "национални малцинства" е замислено с аморфното определение "граждани от небългарски произход".

Второ, правото да се учат на своя майчин език се заменя с ограниченото вече, дерогирано "да изучават и своя език". Еволюцията на проблема намери израз в асимилационната политика на Живковото правителство, в така наречения "възродителен процес", в неговите два варианта - цигански и турски. В каква насока ще се развива тази еволюция ще видим тези дни, когато си сблъскаме мненията по клаузите на новата Конституция.

В глава I от проекта не памира място дори и едно изречение, което да намеква за наличието или изчезването на малцинствата в България. Присъствувах на едно от последните заседания на Конституционната комисия - разиск-

ваха се основните начала. В изказванията на мнозина оратори звучеше идеята за единната, монолитната, едносъставната българска нация от живковски тип. Отново се търсеше формулата "категоризиране на небългарските народности или етноси като част от единната българска нация". Живковизмът е жив - си казах и напуснах заседанието, без да изчакам края на дебатите. Тоталитарните формулировки очевидно са били отхвърлени, тъй като в предложениия днес проект за основни начала те не фигурират, но на миналото заседание господин Вълканов се опита отново да съживи възрожденската формула за етносите. Останалите мълчат, водени от принципа мълчанието е злато. Според мен, това е бягство от проблема с надеждата, че зад мъглявите общи формулировки няма да се открие воала за външния свят. Едва ли! Работата не е само до външния, а главно до вътрешния свят. Не е ли време в противовес на асимилаторските домогвания на определени сили да издигнем принципа за равенство и равнопоставеност на всички етнически съставки на българското общество? Единство на многообразието - това е всепризнатата универсална формула на демократичния свят. В този принцип аз виждам осъществяването на идеала за чиста и свята република на Апостола. Боя се, че голяма част от присъстващите в тази зала живеят с доморасли представи за демокрация и ревниво служат на фалшивата максима "от Витоша по-големо няма, от Искърo по-дълбоко не иде".

Нека не робуваме на нереалните представи на Нане Вуге и, между нас казано, тази представа е един от фабричните дефекти на нашата демокрация, ако щете - и във Великото Народно събрание.

Конституцията, за която днес говорим, трябва да добие правото да се нарича българска Магна харта либертагум, българска велика харта на свободата не само от днешните, но и от бъдещите поколения. С този призив искам да поставя на изпитание всички политически сили, представени в парламента. Настоявам не само БСП, но и СДС да заяви открито позицията си по етническите въпроси в нашата страна.

Имам и конкретни предложения. Първо, да се премахне всеобемността на глава първа, като се съхранят двете установени от традицията вече глави - политическо или държавно устройство и икономическо устройство.

Второ. Да се признае наличието на етнически, религиозни и езикови малцинства в България.

Трето. Да се прокламира единството на многообразието, като едно от основните начала на Конституцията. Това ще бъде нова форма на интеграция на българския народ.

Четвърто. Да се даде нова формулировка на правото за създаване на политически партии и обществени организации. Конкретното ми предложение е да се вземе формулировка от действащата в момента Конституция. Тя е по-прецизна и по-демократична, отколкото неясните формулировки на предложениия вариант.

Пето. Да се коригира или дори премахне тенденциозната клауза за ограничаване действията при търсене на отговорност от извършителите на политически, икономически и пр. престъпления. Виновните трябва да понесат наказанието си.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Стефан Савов.

СТЕФАН САВОВ: Това не е реплика само към господин Романов, а и към господин Цветков и към всички, които говориха днес по конституционните принципи. Ако си спомняте аз бях решителен противник на този начин на обсъждане на Конституцията. Струва ми се, че и малкото време, което имаме, отново хабим. Защо? Това са предварителни разговори върху глава първа на Конституцията. Фактически тя претърпява сериозни промени в Конституционната комисия. Когато ще я разглеждаме така, както е по правилника, отново ще говорим.

Тук господин Михаил Михайлов каза, че щял да гласува за проекта за Конституцията. Този проект на Конституцията досега никой не го е виждал, защото той не е изработен. Има един проект на проекта и той действително търпи сериозни поправки в Конституционната комисия.

Господин Цветков говори за социална държава. Разбира се, когато само в тези основни начала стои социална, смятам, че почти никой няма да се възпротиви. Но когато видим целия проект, една доста голяма част от народните представители ще се възпротивят доголкава, доколкото в думата социална се възпъщава идеята за намесата на държавата, а не на индивида.

Оново искам да повтора, че ние губим от много ценното си време, тъй като след това ще се върнем към един проект, който ще бъде сериозно променен и допълнен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Прави предложение от името на Бюрото. Предвид на това, че имаме две кратки точки, а същевременно присъствува заместник-председател на Министерския съвет и министри, които да отговорят на актуални въпроси, предлагаме да продължим с един час заседанието и същевременно да решим предвиденото утре пленарно заседание да не се състои, за да могат да работят комисии през това време.

Моля, които са съгласни да работим до 21 часа, да гласуват.

Със 137 гласа за, 56 - против, 10 въздържали се предложението за продължаване на днешното заседание до 21 часа се приема.

Утре, петък, няма да има пленарно заседание. Ще заседават парламентарните комисии.

Преминаваме към разглеждане на точка трета от дневния ред -

ПРОЕКТ ЗА РЕШЕНИЕ ВЪВ ВРЪЗКА С НЯКОИ ТЕНДЕНЦИИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА СГРАДНИЯ ФОНД НА ЧИТАЛИЩАТА

Има думата Соня Младенова.

СОНЯ МЛАДЕНОВА: Колеги, проектът за решение е раздаден на всички народни представители още в четвъртък миналата седмица. Ще ви припомним, че предложихме на основание чл.79, ал.1 от Конституцията на Република България Великото Народно събрание да вземе решение за спиране действията, свързани с отнемането или връщането на сгради и други помещения, държавна или общинска собственост, които са предоставени за ползуване или под наем на читалищата до приемане на закон за читалищата.

Мотивите, които ви предложихме и които ни волеха към това проекторешение, бяха, че читалищните сгради са една голяма ценност и същевременно едно от най-важните условия за традиционната дейност на нашия народ, че това са сгради, голяма част от които са архитектурно богатство на страната, театрални салони, библиотеки, читални, детски музикални и езикови школи. Това е онази материална база за културни занимания, творческо развитие и изява на стотици хиляди български граждани, без които читалищата биха престанали да съществуват.

В последно време по отношение на сградния фонд на читалищата се проявяват тревожни тенденции, чрез които се разнасят апетити към тези сгради и помещения. Вместо освобождаване на натрапените външни организации се надига нова вълна от желаещи да обсебят читалищните сгради. С нежелание трябва да признаем тук, че посетелите на такива тенденции в определени случаи са и някои общински народни съвети, които обявяват част от читалищните сгради за търговски площи и ги отдават под аренда на различни частни фирми.

С предлаганото решение смятаме, че макар и временно, следва да се запази съществуващият статут, а именно завареното положение за ползвателите на читалищния фонд до решаването на този изключително важен въпрос със специален закон.

Нашата комисия проявява изключителна отговорност и разбиране за сериозността на проблема за запазване културното наследство на България, още повече, че в условията на свободно пазарно стопанство най-сериозен удар ще

понесат именно културните институти на страната. Колеги, искам да обърна внимание и на факта, че с това проекторешение ние бихме могли да запазим статута на тези читалища, читалищни колективи и библиотеки, които ползват под наем помещения, сграден фонд на общини, държавна собственост. За съжаление не можем да решим такива проблеми, пред които е изправен например театралният колектив на театър "Сълза и смях" в София, който се помещава в сградата на читалище "Славянска беседа" и които театрални колективи, както този на "Сълза и смях", са поставени в крайно неблагоприятно положение, тъй като собствениците завишават изключително много наемите за помещенията и практически обричат театралните колективи на загиване. Но поне онова, което можем да спасим, нека го направим в името на културата и историческия дух на българския народ.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Петър Таслаков.

ПЕТЪР ТАСЛАКОВ: Уважаеми колеги, смятам, че е съвсем излишно да разискваме по така предложената точка от дневния ред. Последното десетилетие не, а в последните 20 години може би никоя културна институция не бе дискриминирана така жестоко, както бяха читалищата. И ако не сме в състояние поне нашето Велико Народно събрание с един наистина добър закон за читалищата да ги запазим, така както през десетилетията са ги запазили нашите деди, то най-малкото, което можем да направим, е да запазим сега техния сграден фонд от посегателствата на търгашни. Защото наистина тези, които посягат на читалищата, са търгашни, които не мислят за културните ни институции. Още повече, че кризата, в която е обхваната цялата духовна сфера и култура, може би единствени читалищата ще останат тези малки светилничета и факли, така както през годините на робството.

За това аз предлагам единодушно да гласуваме спиране на заграбването на сградния фонд на читалищата. Всъщност да няма никакво обсъждане. Просто да преминем към гласуване и следващата точка, която ни предстои.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Александров.

ПЕТЪР АЛЕКСАНДРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги народни представители, като член на Комисията по културата и духовните ценности позволете ми да изразя нашето задоволство от това, че стигнахме до приемане и поднасяне на пленарно заседание един подходящ текст, който наистина ще позволи да спрем онези опити, които проявяват политически организации, търговски организации по отношение ограбването на читалищната собственост.

Изказвайки благодарност за съдействието, което ни оказва Законодателната комисия, аз мисля, че и в бъдеще те ще ни помогнат, за да може да внесем един закон за читалищата в нашата страна, закон, който още повече ще укрепи тяхното положение и ще позволи те да работят за културното издигане нивото на българския народ. Благодаря от името на Комисията по културата и духовните ценности.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Ако няма други желаещи да се изкажат, моля да пристъпим към гласуване на решението:

"РЕШЕНИЕ

На основание чл.79, ал.1 от Конституцията на Република България Великото Народно събрание

РЕШИ:

Спира-действията, свързани с отнемането или връщането на сгради и други помещения, държавна или общинска собственост, които са предоставени за ползуване или под наем на читалища, до приемане на закон за читалищата."

Моля, гласувайте. Вие започнете да гласувате, аз се надявам и тези, които са излезли, ще дойдат.

Искам да направя две съобщения, докато изтекат трите минути за гласуването.

Първо, на 20 април, събота, в 11 часа край Роженския манастир в Пирин планина ще се състои възпоменателен събор, посветен на 110-та годишнина от рождението на Тодор Александров и 76-та годишнина от смъртта на Яне Сандански.

Отправляме покана към народните представители да вземат участие в чествуването на паметта на двамата големи български революционери.

Пред Народното събрание в 7 часа сутринта ще има рейс.

Второ съобщение. Ръководството на Анкетната комисия по досиетата на народните представители внесе своя доклад в определения срок, който бе препратен на председателите на парламентарните групи съгласно правилата за работа на Анкетната комисия за досиетата на народните представители, приети с решение на Великото Народно събрание от 20 декември, 1990 г.

На 22 април т.г., понеделник, не в 16 часа, както бяхме решили, а в 15 часа, сега ни съобщиха, ще се състои разширено заседание на Бюрото на Великото Народно събрание с председателите на парламентарните групи, членовете на Анкетната комисия по досиетата на народните представители, министъра на вътрешните работи за определяне на по-нататъшната процедура.

В 17 часа в понеделник ще има заседание по приватизацията, на което ще присъства Президентът и т.н.

Резултати от гласуването.

Със 197 гласа за, 1 против и 1 въздържал се решението се приема.

ГЛАСОВЕ: Няма кворум.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: 199 души са гласували. Има думата Гиньо Ганев по следващата точка.

ГИНЬО ГАНЕВ: Госпожи и господа, следващата точка от дневния ред е във връзка с проекта за клетвена декларация, предложена от народния представител Стефан Савов.

ГЛАС: Не е раздалена.

ГИНЬО ГАНЕВ: При съставянето на текста са участвували освен господин Савов, госпожа Елена Поптодорова и господин Христов от Българския земеделски народен съюз.

Моля ви за тишина. Аз ще ви прочета декларацията, а заедно с това и проекта за решение, с което тя би трябвало да бъде приета. Предложението е следното:

"Великото Народно събрание на основание чл.79, ал.1 от Конституцията

РЕШИ:

Одобрява следния текст на клетвена декларация: "Долуподписаният еднoкoй си декларирам, че не съм бил уведомяван от УБО или други служби за настъпилата радиационна обстановка в страната, свързана с аварията в Чернобил. Не са ми били давани и конкретни указания как да постъпям, за да се предпазя от радиацията. Не съм получавал предпазни медикаменти. Не ми е била доставяна специална храна, вода и т.н. Декларатор."

Аз прибавям едно изречение: "Декларацията се предоставя на народните представители за подписване."

Това е предложението. Това е, което по Конституция и по правилник може да бъде предложено тук.

СТЕФАН САВОВ: Гласували сме - "народни представители и членовете на правителството".

ГИНЬО ГАНЕВ: Ще им го предоставим.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Премянов.

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ: Ако има случаи, в които някой е получавал поверителна информация, подобни хора, които са се ограничили от общите последиствия, които биха могли да настъпят за тяхното здраве - лично и на близките им, заслужават обществено порицание и осъждане. Това, разбира се, е така,

но тъй като никой не е доказал и всички подлагаме на съмнение и никой от нас не разполага с информация, която казва обратното, аз мисля, че подобна декларация не може да изхожда от предпоставката, че подобна информация е достигала до ограничен кръг хора.

В този смисъл, тъй като има съдебен процес, аз мисля, че би било коректно ние да свържем този съдебен процес с установяването на фактите и чак тогава народните представители да декларират. В този смисъл има две възможности. Едната от тях е или ние да получим тази декларация, да я обмислим и тя да придобие съвсем коректен вид, да няма никаква връзка с водения съдебен процес, или сега да започнем да редактираме нейния текст.

Моето предложение е следното: да ни раздадете декларацията, да я обмислим и тя да придобие един коректен вид. Подчертавам личното си мнение и, мога да твърдя, мнението на цялата фракция на Българската социалистическа партия, че ако има такива случаи, те заслужават порицание и осъждане. Сред нас няма хора, които заявиха, че са разполагали с лична информация или към тях е упражнен конфиденциален подход. Информация и взети предварителни мерки в полза на техните близки или самите тях за опазване на здравето.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Аз не виждам никакъв проблем във връзка с това, което каза господин Премянов. Според мен текстът на декларацията е съвсем коректен, никаква връзка няма с процеса, който в момента се води по действията на българските компетентни органи в периода непосредствено след аварията в Чернобил. И ако, както каза и господин Премянов, няма и такива хора от парламентарната група на Българската социалистическа партия, значи няма никакъв проблем те да подпишат тази декларация.

Специално аз държа такава декларация да бъде внесена, тъй като действително аз не съм бил предупреден. Нещо повече, лично съм засегнат от тези събития, които станаха. Лично съм засегнат.

СОНИЯ МЛАДЕНОВА (от място): Баща ти нали работеше в ЦК, не ти ли е казал?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Стефан Стоилов.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Аз категорично съм за подписване на някаква декларация - кратка и ясна, с 2-3 изречения, които да изразяват, че ние, които слагаме подписа си, не сме получили специално предупреждение, не сме били обект на специален режим, не сме получавали специална храна. Кратко и ясно!

Моля ви, в този смисъл да направим един текст буквално от едно изречение с тези три момента, за да бъде ясно и да не дава основание за каквито и да

било тълкувания. Всички ще подпишем такава декларация. Защото никой от нас не е адвокат на някого или няколко човека, за които е бил създаден някакъв специален режим. Но една ясна и кратка декларация от едно изречение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Атанас Кехайов.

АТАНАС КЕХАЙОВ: Уважаеми господин председателю, колежки и колеги! Години наред съм в клиника по професионални заболявания и претендирам, че познавам до голяма степен вредните фактори, които лежат върху нашето население от толкова много покси, от толкова много химически и физически фактори. Но на мен лично не ми е напълно ясно и чакам с нетърпение съдът да приключи, за да се види доколко над пределно допустими са били нормите. И оттам ме интересува живо по какъв начин всичко това е рефлектирало върху цялото ни население в определени райони, за да се вземе категорично становище.

Не възразявам, че такава въздействие има, по моля да ме извините, ако ние заговорим какво е Ph, какви са киселините дъждове в Източномаришкия басейн, някъде към 4,5; ако трябва да ви цитирам Лешиджър, лауреат на Нобелова награда на Съединените щати, че в Шотландия ваят дъждове с Ph 2,4, при положение, че оцетната киселина е с Ph 36, десет пъти по-разреден е самият оцет, тогава аз ви питам: каква е нашата почва, какви са тези далечни трансации и преноси на вредни вещества не само от България, но и далеч извън България.

Не възразявам, че процесът трябва да се разгледа, но чак, след като съдът приключи и нашите експерти вземат отношение, тогава ще се подписвам. Аз съм минал през концлагер през 1949 г., през 1974 г. бях без работа, през 1976 г. големият ми син беше по затворите за опити за бягство през граница и знае какво значи да те притискат, за да подпишаш декларации. И мнозина от вас още по-добре знаят! Отнасям се с уважение към тези бели глави, които са били действително измъчвани. Протестирам и дори вземам случая с досиетата. Какви досиета ще разглеждате бе, господо! По-хубаво е да ги далете след 20 - 30 години да бъдат разгледани, а не да измъчваме хората сега.

Няма да подпиша такава декларация в момента. След като приключи съдът, да съм наясно и тогава. Завеждал съм клиника по професионални заболявания, претендирам за познания в областта на поксите и затова много ви моля нека бъдем внимателни и да не прибъгваме към такива ефекти.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ (от място): Само че си актуализирайте познанията по химия!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Емилия Томова.

ЕМИЛИЯ ТОМОВА: По професия съм учителка, а по служба директор на училище. В този момент такава декларация не мога да подпиша! Чух текста само веднъж. В него чух за УБО и други служби. Не чух никаква дата. Защото като директор на училище от Министерството на народната просвета, а то е служба в нашата държава, съм била сезирана със заповед какви мерки да предприемем за охрана на децата, какви храни да им бъдат давани в столовете, как да се охраняват от съприкосновение с открити тревни площи. Това съм го получила служебно. В декларацията не се говори за дата, господа. УБО и други служби - какво значи други служби? Когато се конкретизира този текст и стане коректен, за да съм сигурна, че мога да сложа подписа си - готово!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Николай Павлов.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Дами и господа, ще се опитам да внеса някаква коректност в нещата. Тук се поставя въпросът, дали има висящ процес, няма ли висящ процес, това, дали е доказателство по висящия процес. Струва ми се, че този въпрос не е коректно да се повдига в Народното събрание. Другият въпрос, който като юрист ме смущава, това, което липсва в текста на декларацията, то е дата. До коя дата? Защото около 1 май, ако не се лъжа вече Би Би Си, Дойче Веле гърмяха, а българското правителство продължаваше да опровергава тези слухове, за да се стигне до един момент, в който се съобщава, че действително такава ситуация има. Даже бяха предприети официални мерки от страна на правителството по отношение на свободния пазар, бяха изземвани зеленчуци. Но за да бъдем коректни, трябва да фиксираме една дата, а тя е в първите три критични дни. И нека да бъдем още по-точни - на 1 май и ние, и децата ни ходехме под знамената, за да манифестираме Международния ден на труда. Така ли беше? Това е некоректно в поведението на миналото правителство и тъкмо тази декларация считам, че трябва да обхване тази дата - до 1 май. По-късно предприетите мерки нямат вече никаква стойност, защото голямата доза я бяхме получили. Ако трябва чисто субективно да правя оплакванията си, аз отидох и до хирург, защото моят организъм така реагира. Оказа се, че множество заболявания се обостриха. Някои лекари вече правеха предположения, докато други от позицията на псевдонаучното знание опровергаваха.

За да бъдем докрай коректни към себе си и към останалите смятам, че трябва непременно в декларацията да се отбележи една дата, която да обхваща периода 1 или 4 май, въпрос на прецизиране, кога са взети първите мерки от правителството. Но те са една седмица по-късно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Аз се извинявам, че пак взимам думата. Просто искам да направя една реплика към колегата, който преди малко говори. Струва ми се, че тук се объркваат два различни проблема. Единият е какви здравни последици е имало от радиоактивното замърсяване по онова време. Това е нещо, което може да се установи само статистически. Вие никога не можете да докажете, че даден човек, който след това се е разболял от рак, или дадено дете, което е родено с някакви недостатъци или деформации, това е резултат точно от радиоактивното замърсяване. Просто само статистически може да се види колко са се увеличили тези заболявания. Това е едно. Тук става въпрос за съвсем друго. Че още веднага след аварията, която стана в Чернобил, са били взети специални мерки за специален вид хора. За всички останали тези мерки не са били взети. Това означава, че тези, които са наредили вземането на такива мерки, те са предполагали, че може да има най-малкото такива вредни последици за здравето на хората. Именно за тази дискриминация става дума, това е моралният проблем и затова ние подписваме тази декларация. Така стоят нещата. Така че нито процесът, нито въпросът за тези показатели за киселинност или други неща, за които говори господинът, имат някакво отношение към въпроса.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Елена Поптодорова.

ЕЛЕНА ПОПТОДОРОВА: Аз също смятам, че трябва да внесе едно допълнително изяснение. Вярно е, че липсва дата и това е очевидно пропуск на нас тримата, които направихме примерния текст набързо, но лично аз не си спомням датата, на която започнаха официалните съобщения. Съгласна съм с това, което каза и госпожа Томова, че когато говорим за специално уведомяване, трябва да кажем до еди-коя си дата или извън официалните съобщения, дадени във връзка с аварията в Чернобил.

Иска ми се да внесем малко усюкошение в начина, по който третираме тази декларация. Не ми се ще да смесваме тук всички възможни открити политически въпроси, които стоят пред денугатите в тази зала. Наистина целта на господин Савов е политическа и морална. Аз мисля, че за това няма никакво съмнение у никого от нас. Така че здравните последици са настрана.

Основният въпрос е дали са взети навременни профилактични мерки за населението. Аз мисля, че това е смисълът на текста, който искаме да предложим. Така че моята поддръжка на декларацията е в този смисъл. Никой от нас не би могъл да се наеме да оценява здравния ефект или, обратното, здравните щети, които са нанесени поради действия или бездействия. И оценявайки именно политическата страна, всеки би трябвало да рени за себе си дали е готов да сложи подписа си под едно такова уверение, което за мен означава един-

ствено позиция на народния представител и в никакъв случай не предопределя хода на делото нито пък предопределя никакви следствия с по-далечна последица. Ето защо аз поддържам, а вече оттук натаатък всеки решава за себе си.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Стефан Савов.

СТЕФАН САВОВ: Уважаемият наш колега, на който сега не си спомням името, просто сгрещи понятията. Тук се изясни, няма смисъл да повтарям това, което каза господин Любомир Иванов - колко е бил радиационният фон, какво е било, тези работи от различни страни се доказват. Въпросът е морален. Имаме точни сведения, че хора са били викани... Моля ви, сведенията няма аз да ви ги дам. Сведенията стоят в Правителствена болница. Кой са били викани, как са били предупреждавани да си затворят прозорците, да употребяват мокри кърпи и т.н. Нещо, което в Полша се направи за цялото население. Тук става въпрос за едно престъпление, че се предупреждават само някои хора, правоимащите, а населението се изоставя. Нещо, което дори в нашите социалистически страни не е правилно. Вие знаете много добре, че е така. Сега ще ви напомня това, което гласувахте, защото забравяме от един ден за друг. И го гласувахме с подобавашо мнозинство благодарение на БСП.

Започна процесът, с който трябва да се установят отговорностите на български политически и държавни дейци във връзка с ядрената катастрофа в Чернобил. Както е известно, това е едно от най-гнусните и отвратителни престъпления на тоталитарната комунистическа власт. Става вече известно, че членове и кандидат-членове на Политбюро... (*Протести от страна на БСП*) Вижте какво, декларацията, която искаме да гласуваме, е тясно свързана с този текст. Добре, защо да не го напомня тогава? Защо сте против това да се напомни? Защото от нея става ясно за декларацията, а ако искате срока, разбира се, може да сложим срок до 6 май, да речем, защото това е датата, от която вече започва осведомяването.

Става вече известно, че членове и кандидат-членове, бих искал да видя как ще се откаже това нещо... Не в съг, господине, тук става въпрос за морална отговорност. Защото някой ден ще излязат всички документи. Нищо не остава скрито за историята. И затова предложих преди процеса, а не, както имаше тук гласове - след процеса. Аз бих искал, защото става сега, че кой е виновен - господин Стоичков и господин Шиндеров? А другите, които са получавали специална храна, другите, които... Ама вижте, ако сте толкова паясно по този въпрос, тогава подпишете декларацията! Какво ви пречи? Добавяме в декларацията до 6 май и всичко ще бъде наред. Но просто това, че не искате да изслушате това, за което сте гласували. Щом знаете, би трябвало отново да гласувате тази декларация.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Стела Бачийска.

СТЕЛА БАЧИЙСКА: Страхувам се, че при обсъждането на текста на тази декларация се отклонихме в една посока, точно в която не трябваше и това беше смисълът на моето процедурно изказване в началото на нашето заседание.

Аз в никакъв случай не мога да приема и не мога да се съглася, че с тази декларация ние трябва да решим въпроса, дали са взети необходимите и достатъчни мерки спрямо населението, това, което каза Елена Поптодорова. Не мога да се съглася и че с тази декларация трябва да потвърдим нечии точни сведения, че определени хора са били на специален режим. Ако действително не са взети необходимите и специални мерки, първо, те трябва да бъдат установени от съответните компетентни органи и да се разбере дали са взети или не. Това се извършва в момента в съдебната зала.

Второ, ако някой има достатъчни и точни сведения, че определени хора са злоупотребили с властта си и са били на специален режим, то също според мене трябва да стане достояние на съдебния състав, който търси сметка на правоимащите точно по този случай. Това, което ние трябва да направим сега, е да поемем една морална отговорност пред народа си като народни представители, че не сме влизали в никакъв специален режим. Затова, уважаеми госпо-да, подкрепям напълно предложението на проф. Стоилов и предлагам текстът на декларацията да бъде ограничен единствено до едно изречение, в което ние да декларираме, че не сме били на никакъв специален режим, не сме получавали никакви сведения, специални храни, води и т.н., различни от информацията, която е получавал целият български народ официално от храните, водите и т.н., които са получавали всички българи.

В текста, който се предлага, обаче, съществува едно предварително априори приемане, че специалните служби са уведомявали и предпазвали специални хора. Това нещо аз не го знам със сигурност, не искам да го предрепаваме в тази зала преди съдът да е казал своята дума. Нека не забравяме, че смисълът на демокрацията е в разделянето на властите и не трябва да влияем по никакъв начин на съдебното решение нито като кажем "да", нито като кажем "не".

Аз настоявам текстът на декларацията да бъде само в този смисъл - народните представители или аз долуподписаният един-кой си народен представител не съм получавал различна информация от тази, която е получил целият български народ, тогава, когато я е получил, нито съм ползвал храни, специални, или медикаменти, различни от тези, които е ползвал целият български народ.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има госпожа Коен.

ЛЕА КОЕН: Няма да отнема много време. Аз ще подкрепя предложението на госпожа Бачийска с едно допълнение към мотивацията. Мотивацията

мисля, че се съдържа в това, не знам дали всички съзнават, че тази декларация е по-важна от декларацията за досиетата. Нашият народ е много чувствителен именно, това почувствах на първия процес, на делото, за грубото посегателство върху неговите жизнени права. Той трябва да знае, че в това Народно събрание действително седят почтени хора, които и в онзи момент не са крили от него и са споделяли неговата съдба.

Наистина трябва да подпишем една кратка декларация, от която да се види, да уверим нашите избиратели, че не сме били предмет, както се казва, на позитивна дискриминация. Защото се знае, че много хора през този период при различни случаи бяха предмет на такава позитивна дискриминация, която наричаме с по-простото име привилегия.

Искам да оспоря едно единствено нещо, да оспоря датата. Не бива да се фиксира дата, защото дезинформацията беше давана на порции. Вие си спомняте това много добре. И след първите съобщения на 6 май настъпни времето на голямата дезинформация, когато ние станахме особено непредпазливи. Нека това обхваща целия период, когато ние бяхме подложени на радиацията.

Предлагам действително тази декларация да има кратък текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Соня Младенова и накрая Красен Станчев да даде текст.

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ (от място): Имам реплика.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Реплика към кого?

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ (от място): Към Соня Младенова. (Смях)

СОНИЯ МЛАДЕНОВА: Колегата Йорданов винаги е готов да ме репликира, без даже да знае какво ще кажа.

Колеги, аз се присъединявам към всички денугати, които днес, от тази трибуна, подкрепиха необходимостта от това да подпишем такава декларация, за да удостоверим своята причастност към общите проблеми на нашия народ.

Лично аз смятам, че редакцията, която предложи колежката Стела Бачийска, е уместна и трябва да намери отражение в писмения текст на декларацията. Имам едно притеснение и смятам, че вие всички ще го имате по отношение на датата.

Струва ми се, че датата биха могли да кажат специалистите и затова ви предлагам да се обединим около няколко изречения с приблизително такъв текст: "Не сме били специално инструктирани или специално предупредени, или не сме ползували специални храни или медикаменти във връзка с посочения случай - Чернобилската авария."

Предлагам ви, ползувайки се от това, че съм на трибуната, да прекратим дебатите и да пристъпим към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Александър Йорданов за реплика.

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Уважаеми господа народни представители, човек следи с любопитство тази дискусия и недоумява за какво точно става дума. Става дума за това, че има съмнения, че в нашата страна някои хора са били информирани, взели са по-рано предназначни мерки от други хора. *(Неодобрение и възгласи от мнозинството)*

Затова аз предлагам следния текст на декларацията: "Аз, с настоящата, примерно клетвена декларация, заявявам, че не съм бил член на Политбюро *(смях в мнозинството)*, на Държавния съвет, на Централния комитет на комунистическата партия *(шум в залата)*, не съм бил член на правителството, не съм бил в ръководството на Българската народна армия, не съм бил първи секретар в окръжен и областен комитет на комунистическата партия."

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Комсомолски секретар...

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Това да бъде целият текст на декларацията.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Нали сега виждате, че текстът, който господин Йорданов прочете, се чете във вестниците, а не тук *(смях в залата)*.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Моля за малко внимание. Без да искам да влизам в единоборство със Соня Младенова, мисля, че терминът "специален" ни въвежда в една опасна ситуация. Представете си, че аз съм на специална храна много преди ситуацията Чернобил. Тя продължава. Тази ситуация за мен не води до промяна. Аз съм си на тази храна, на този режим и всичко си е наред. Тук акцентът е друг.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Ти така ли си бил?

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Не съм бил, господине. Искам да ви кажа, че не съм бил. И децата ми бяха на дъжда на 1 май.

В случая акцентът е съвършено различен - по повод на събитието, промяната в храната, храна, която е специално докарана от другаде, която е гарантирано чиста. Това е смисълът. И смятам, че тук трябва да подходим внимателно в редакцията на текста, тъй като във вашата добронамереност бих желал да вярвам.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, виждам, че много може да се говори. Има представен един текст. Ако има някакви подробности около него.

Имате думата, господин Балабанов.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Господа, първо едно уточнение. През целия посочен период съм работил на полето на с. Дебел на археологически разкопки, бил

съм на открито. Ако в нашата страна има доказано хора, които през този период са получавали специална информация, специална храна и са гледали да спасят кожата си за сметка на народа, мисля, че няма нито един човек в тази зала, който да ги извини или да се опита да ги оневинява. Струва ми се, че няма да е справедливо да приемаме доводи като "вече стана известно", "вече някои научиха", "говори се".

В този смисъл бих допълнил дори предложението на господин Александър Йорданов. Защо трябва да се ограничаваме с първи секретари, можем в крайна сметка да стигнем и до тъст.

Смятам, че декларацията, която трябва да подпишем и която да гарантира в очите на българския народ това, че седящите в тази зала действително са част от него и са понесли евентуалните последици, доколкото ги е имало, наравно с всички останали, трябва да изключва възможността да удостоверяваме с текста неща, които тепърва предстои да се доказват от специалисти, предстои да се доказват по съдебен път. И ние, отправяйки конкретни обвинения към УБО или към неопределени категории лица в България, без да имаме конкретни доказателства, стъпваме на опасния път на обвиняване на американските империалисти за всички бедствия по света или, напротив, обявяване на Съветския съюз за империя на злото.

Ето защо аз подкрепям варианта, предложен от Соня Младенова, с необходимите уточнения, които направиха към нейния текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата господин Красен Станчев.

СТЕФАН САВОВ: Текстът е мой, искам да взема думата. (*Протести от мнозинството*) Аз съм вносител на една декларация - вие сте гласували веднъж за нейните мотиви и държа тя да бъде подложена на гласуване, защото в тази декларация е засегната зловецата роля на УБО, която вие много добре познавате. Тук е господин Стоян Михайлов, който е дал интервю в "Социологически проблеми" по този въпрос, нък и много други хора добре знаят какво беше УБО, как се грижеше и т.н. Ако вие сега искате да вървим докрай, хората ни слушат, лоша пропаганда си правите. Лоша пропаганда си правите! Аз държа да се гласува предложението, което съм направил.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Станчев, имате думата.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Искам да кажа, че нито от правна, нито от фактическа гледна точка всички предложения са коректни и затова ще предложа един текст, след това ще го поясня, като смятам, че той по някакъв начин обединява всички изказани пожелания, в същото време уговарям, че по-поже става ду-

ма за декларация, моето лично становище е, че всеки трябва да я прочете и тогава да я подпише. Ние можем да приемем текста на декларацията.

Текстът е следният: "Декларирам, че след катастрофата в Чернобилската атомна електроцентрала и до периода на пролетта на 1987 г. нито аз, нито семейството ми са ползували привилегирана информация за риска, породен от радиационната обстановка, както и че не сме били обект на специални привилегирани грижи от страна на Управлението за безопасност и охрана или други държавни институции с цел да избегнем посочения риск."

Няколко пояснения, за да няма проблеми. За мен лично при една добра социологическа работа е много ясно по какъв начин може да се установи какъв ранг лица са ползувала тази информация. Идеята на декларацията, предложена от господин Савов, е по друга - тя е морален ангажимент към евентуално пострадалите или за в бъдеще пострадалите, защото никът на въздействия ще бъде след шест години и след това не е ясно в какъв смисъл и как те могат да бъдат оценени. Що се отнася до срока - срок трябва да има. Той неслучайно е пролетта на 1987 г. Пролетта на 1987 г. дава отражение вторичното въздействие от катастрофата в Чернобил, а именно - последствията от неунищожените фуражи и високата радиоактивност на млякото, което пият всички нормални граждани и техните деца /за сметка, разбира се, на чистото мляко, което изнасяме в чужбина, в частност в Близкия изток, по това - както и да е, това са подробности!/

Мисля, че това дава достатъчно основание. Може би е възможно да възникнат някакви въпроси относно риска. Риск има. Господин Кехайов не е прав, няма пределно допустими концентрации. Пределно допустими концентрации /ако това условно понятие се употребява в далечния случай/ са действащите спрямо конкретния случай норми, защото радиационната обстановка е толкова изменена, че по принцип никакви норми не могат да действуват - т.е. рискът се оценява винаги съответно евентуално възможните щети и загуби.

Ето защо смятам това за единствено коректен от правна и морална гледна точка текст. Повтарям го пак: "Декларирам, че след катастрофата в Чернобилската атомна електроцентрала и то в пролетта на 1987 г., нито аз, нито семейството ми сме ползували привилегирана информация за риска, породен от изменението на радиационната обстановка, както и че не сме били обект на специални привилегирани грижи от страна на УБО или други държавни институции с цел да избегнем посочения риск."

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Думата поиска господин Александър Томов, член на правителството.

АЛЕКСАНДЪР ТОМОВ: Господа, аз се изказвам като депутат. Мисля, че текстът, който ни предложи господин Станчев и който отразява мнението на редица от депутатите е удовлетворителен и апелирам към всички депутати в този късен час да го подкрепят, без да се продължава дискусиата по въпроса. *(Частични ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Дайте ми текста, господин Станчев.

ПЕТЪР БЕРОН: Членът на правителството ме изпревари - аз също искам да предложа да гласуваме, да съкратим процедурата, защото имам чувството, че се занимаваме с празни работи, а това събрание има много по-важни неща да върши! *(Частични ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, направено е предложение за прекратяване на разискванията - това е и смисълът на изказването на господин Томов. *(Обръща се към пристигналия до трибуната господин Тодор Пандов)* Понеже сте дошъл тук - кажете, по това не създава права на следващите.

ТОДОР ПАНДОВ: Аз напълно подкрепям текста на декларацията по принцип. Имам само една бележка: защо трябва да фиксираме до пролетта на 1987 г.? Аз смятам, че не трябва да фиксираме - след аварията. Предлагам точно да се преценира, ако има нещо, да се раздале текстът и да се подпишем. Тук беше се подхвърлил един въпрос, какво значи точно специален режим. Много добре трябва да се открие, че става дума за някакъв специален режим в резултат на аварията, която е станала в Чернобил. Нека да се обмисли и да се представи на пленарното заседание.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Гласуваме прекратяване на дебатите, както е направено предложението.

С 200 гласа за, 7 - против, и има 5, които се въздържат, дебатите са прекратени.

Има думата господин Красен Станчев да докладва текста, около който има съгласие. Господин Савов, Вие?

СТЕФАН САВОВ *(от място)*: Приемам текста.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Вносителят господин Стефан Савов е съгласен с този текст.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Аз смятам, че бележката на господин Пандов може да бъде приета - т.е. да се махне точният срок.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Прочетете текста, за да не се удавим в други думи.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Тогава текстът ще гласи: "Декларирам, че след катастрофата в Чернобилската атомна централа нито аз, нито семейството ми сме ползували привилегирована информация за риска, породен от изменението на радиационната обстановка, както и че не сме били обект на специални привилегировани грижи от страна на Управлението за безопасност и охрана или други държавни институции с цел да избегнем посочения риск." Това е. Разбира се, сега този текст трябва да се приеме, но все пак останалото трябва да се свърши, след като е размножена в 399 екземпляра - в края на краищата декларацията е скъпа и разточителна работа, включително в смисъл пестене на хартия.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има предложение да гласуваме.

Има думата Александър Томов.

АЛЕКСЪНДЪР ТОМОВ: Да гласуваме този текст така, както беше предложен, а след това в оперативен порядък не бъде размножена и всеки ще подпише декларацията. Сега текстът трябва да се гласува и да приключим за момента.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Гласуваме следното проекторешение:

"На основание чл.79, ал.1 от Конституцията Великото Народно събрание

Р Е Ш И:

Одобрява /приема/ следния текст на кметвена декларация:

Декларирам, че след катастрофата в Чернобилската атомна централа нито аз, нито семейството ми сме ползували привилегирована информация за риска, породен от изменението на радиационната обстановка, както и че не сме били обект на специални привилегировани грижи от страна на Управлението за безопасност и охрана или други държавни институции с цел да избегнем посочения риск.

Декларацията се предоставя на народните представители и членовете на правителството за подписване."

Който е съгласен с това проекторешение, да гласува.

Проекта за решение се приема със 186 гласа за, 17 - против, 15 въздържа ли се.

Преминаваме към следващата точка от дневния ред.

ОТГОВОРИ НА АКТУАЛНИ ВЪПРОСИ

Има думата господин Петър Слабаков. Трябва да развиете въпроса си с няколко думи.

ПЕТЪР СЛАБАКОВ: Текстът е ясен, моля прочетете въпроса ми.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: До господин Томов, във връзка с отделяне на големи количества канцерогенни вещества, в резултат на горещите кладенци в района на Персийския залив и възможния пренос в България.

1. Предвижда ли се анализ на питейните води от открити водоизточници?
2. На въздуха.
3. На почвите.
4. Защо досега не са обявени мерки за защита на населението.
5. Резултатите да бъдат веднага публикувани в пресата, радиото и телевизията, а после периодично, докато трае опасността.

Има думата заместник-председателят на Министерския съвет господин Александър Томов.

АЛЕКСАНДЪР ТОМОВ: Уважаеми дами и господа, уважаеми господин Слабаков! Съжалявам, че ще трябва да отговарям пред толкова малко хора за толкова важни въпроси.

По повод питането на господин Слабаков до председателя на Правителствената комисия за борба със стихийните бедствия относно евентуалното отравяне от подпалването на петролните кладенци в района на Персийския залив върху екологичната обстановка в нашата страна бих искал да съобщя следното.

Синоптичните процеси в района на Персийския залив са обект на специални наблюдения от страна на Института по метеорология и хидрология към Българска академия на науките от първите дни на военните действия срещу Ирак. Целта на установеното усилено наблюдение е ранното оповестяване на евентуален трансграничен пренос на токсико-химически замърсявания на територията на Република България. Данните от синоптичната информация са анализирани в експертната комисия по радиационна защита към Министерството на околната среда и се анализират постоянно в Щаба на гражданската отбрана. Изготвени са информационни материали до Президентството и Министерския съвет, както и до Постоянната правителствена комисия. Издава се бюлетин за метеорологичната обстановка и циркулацията на атмосферните потоци в Персийския залив. Поддържа се връзка със съответните служби на Турция и Гърция, откъдето се получава съответна информация.

Разгърнатата рейност по синоптичното наблюдение и анализ дава възможност за прогнозиране на евентуални неблагоприятни тенденции с аванс от три дни. Като цяло информацията от различните източници за наблюдението на условията се предава в създадената в началото на месец март Постоянна правителствена комисия за борба със стихийните бедствия и крупните произ-

водствени аварии. В работата на тази комисия ние приехме изцяло принципа на гласността, като основополагащ за нашата дейност. Какво може да се каже по-конкретно за резултатите от наблюденията?

Движението на въздушни маси от района на Персийския залив е по принцип с устойчива посока на Изток. Тоест до момента липсват условия за директен пренос към нашата страна. Такъв пренос е възможен при синоптични условия, които биха възникнали като изключение, например при блокиране на циклона в района на Мала Азия или антициклонална завихреност в района на Каспийско море. Внимателното и ежедневното следене на синоптичната обстановка засега не ни дава основания за опасения от възникването на трансграничен пренос с екологични ефекти върху нашата страна. Същевременно трябва да се подчертае, че оперативният синоптичен контрол продължава да се извършва ежедневно.

Що се отнася до наблюдението на 16 март т.г. явление оцветен дъжд - прах с жълтооранжев цвят в някои райони на Южна България, София, Кюстендил и някои планински вериги, то неговият произход и физико-химичен състав няма нищо общо по оценки на експертите с възлеводородните и други химически продукти от горенето на петролните кладенци. Анализът на синоптичната информация показва също, че произходът на отлаганията, в които бе установено повишено съдържание на сулфати и нитрати е от Северна Африка, респективно от пустинята Сахара. Синоптичният механизъм е следният: на 15 март т.г. се формира циклон на Юг от Атласките планини. Аналогично явление се наблюдава и в началото на април. Под негово влияние в много райони на Алжир и Либия възникнаха пясъчни бури, които издигнаха огромни маси прах във високите слоеве на атмосферата. Наблюдаваното явление, макар и рядко, не е необичайно за България. При възникване на силен южен-югозападен поток пясъчните прахови маси се препасят от Северна Африка до нашата страна един път на две години.

Наред с това, както вероятно е известно на народните представители, в страната съществува и система от лаборатории за измерване и анализ състоянието на водата, почвите и хранителните продукти при Министерството на земеделието и хранителната промишленост. Същите редовно извършват анализ на резултатите, които се събират, обработват и обобщават в специализираните органи на Селскостопанската академия и Министерството на земеделието и хранителната промишленост. При повишаване нормите за пределно допустимите концентрации на вредни вещества се информира и ръководството на Министерството на земеделието и хранителната промишленост и се вземат съответните мерки.

В заключение, дами и господа народни представители, искам да ви кажа, че както споменатите лаборатории, така и Постоянната правителствена комисия е готова по всяко време да предоставя на господа народните представители конкретна, оперативна и текуща информация по всички въпроси, които се третираат в това питане.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата народната представителка Василка Костова.

ВАСИЛКА КОСТОВА: Уважаеми господни председателстващи, уважаеми колеги народни представители! Моите въпроси са към заместник-министър-председателя Дуджев и министъра на индустрията, търговията и услугите господин Пушкаров, тъй като зная, че и двамата имат отношение по този въпрос, участвували са в обсъждането на този въпрос, затова те са отправени към тях. Независимо че господни Александър Томов не ги замести, аз просто смятам, че тази забележка трябва да се знае.

Въпросите са: първо, какви предпоставки създава правителството за подновяване на договорните отношения със Съветския съюз и останалите страни - членки на Съвета за икономическа взаимомомон? Какво е отношението ви към съдбата на тези български фирми и предприятия, създадени в резултат на дългогодишно сътрудничество с тези страни? Какви са концепциите на Министерския съвет и на Министерството на индустрията, търговията и услугите за демонополизацията на фирмите от отрасли "Електроиника"?

Поставянето на тези въпроси е мотивирано от тревогата на избирателите от нашия район. Производственият ритъм в почти всички предприятия в гр. Харманли е нарушен от липсата на нови договори със Съветския съюз и другите източноевропейски страни, с които поддържахме ефективни икономически връзки. Особено драматично е положението в Завода за електроннозахранващи устройства "Проф. Кръстьо Добрев". В нашия малък град почти няма семейство, чието бъдеще да не зависи от съществуването на този завод. Там или работи някой от родителите, или някое от децата учи в местния Техникум по електроника, или е на издръжка на фирмата бългес инженер.

В своята 25-годишна история заводът бележи своята кулминация през 1989 г., когато произвежда продукцията, предназначена за износ за Съветския съюз, бившата Германска демократична република и Чехословакия на стойност 22 млн. Сега заводът вече е пред закриване. От 1100 души работници са останали на работа 435, които в момента са в принудителен отпуск. В завода има продукцията, която подлежи на износ. Има също така заготовки и материали за нова продукцията, която не може да се произвежда, тъй като няма сключени договори.

Аз не искам да правя анализ на останалите показатели, от които личи тежкото положение на този завод.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Госпожа Костова, деликатно казвам, пределът на говоренето Ви е три минути. Такъв е регламентът.

ВАСИЛКА КОСТОВА: Да. Искам само да припомня това, което и нашият президент използва като мотивация в словото си пред Съвета на Европа, че електрониката е една от тези изходни позиции, от които трябва да започне икономическата реформа в нашата страна. В нея са ангажирани 5-6 на сто от работната сила. И с 3-4 на сто от производствените фондове на страната се произвежда една четвърт от износната листа на България.

Много моля да споделите какво е отношението на правителството към съдбата на този отрасъл.

СТЕФАН НЕШЕВ: Да си свърши работата.

ВАСИЛКА КОСТОВА: Моля ви, не се възмущавайте така, няма град в нашата страна, в който да няма завод на електрониката.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Думата е на заместник-председателя на Министерския съвет господин Томов.

АЛЕКСЪНДАР ТОМОВ: Бих искал да кажа, дами и господа, ако по тази изключително важна точка от дневния ред, а по нея аз имам и отделно питане от петима народни представители от всички политически формации, така бих казал, в парламента, бих отговорил пред една по-пълна зала и пред журналисти, които в момента отсъствуват. Тъй като съм дръжкер да кажа пред тази част от вас, които имат търпение да бъдат тук в този момент, че по този въпрос се правят спекулации, при това доста усилено в печата. И аз като член на правителството искам да кажа, че те доста пречат на нормалните ни взаимоотношения със Съветския съюз.

Няколко неща конкретно в цифри. Следва да имаме предвид, че изживяваме един преходен период в отношенията, когато предишните начини и форми на сътрудничество вече не действуват, както по-рано, а новите не винаги са отработени в достатъчна степен.

Преминаването към нови условия на търговско-икономическо сътрудничество в Източна Европа, в това число по тъй наречените индикативни списъци за взаимни доставки, както и редица други аспекти, с които сте запознати, фактически поставиха цялостните ни отношения в нова плоскост.

Преразгледаха се всички почти действащи спогодби, освен тази за стокообмен, включително спогодбите за участие на страната ни в изграждането на обекти на територията на Съветския съюз, спогодбата за съвместен дърводобив в Коми АССР и редица други.

Общият обем на сегашната спогодба за търговско-икономически връзки през 1991 г. е 6 млрд. 129 млн. щатски долара, от които износ 2,9 млрд. щатски долара и внос 3,1 млрд. щатски долара. От тях за износ са договорени стоки за 803 млн. щатски долара, а по вноса за около 1,5 млрд. щатски долара. Изпълнението към 15 март т.г. е 135 млн. щатски долара внос и 35 млн. щатски долара износ, т.е. значителен дебаланс в полза на Съветския съюз.

Задържането на договарянето и изпълнението на нашия износ към Съветския съюз е резултат както на наши вътрешни проблеми, така и на нерешени проблеми със съветската страна, които се свеждат до следното. Първо, не са решени все още въпросите за курса на клиринговия долар и евентуалното дизажио. Не действа ефективно предложеното приоритетно осигуряване със суровини и материали за фирмите, износителки за Съветския съюз.

По този въпрос трябва да кажа, че само отпреди седмица, макар и невлязло в сила, е прието решение съгласно клиринговия долар да се заплаща на фирмите по текущия курс на лева към долара или следователно за всеки внесен клирингов долар срещу нефтени или други стоки българските фирми получават по 15 лв. или по текущия курс на деня без дизажио, както се смяташе по-рано за нормално. Това е сериозен стимул и се надяваме, че много силно ще увеличи износа за Съветския съюз.

Второ. Нерешени проблеми от съветската страна са свързани с обстоятелството, че компетентни държавни органи в Съветския съюз относително трудно възложиха на съветските организации потребители задачите по вноса, произтичащи от индикативните списъци. Все още не съществува вътрешен механизъм за съветските участници в търговията с Република България - как ще плащат вноса, по какъв курс и т.н.

При положение, че и съветските, и българските фирми не разполагат със свободна конвертируема валута, разплащането в такава силно затруднява отношенията между двете страни.

Сред нерешените проблеми извън стокообмена от особена важност са въпросите за нетърговските плащания между двете страни и свързаните с него проблеми по изплащането на заплатите на нашите работници в Съветския съюз, а също така уреждането на активно за нас салдо в преводни рубли.

Същевременно трябва да кажем, че всички тези въпроси са в основата на подготовката на посещение на представителна делегация в Съветския съюз, а група експерти в момента се намират там с оглед до края на април да пренесем спогодбата в основата на по-друг тип преходен период, а именно установяване на режим за разплащане в национални валути при намирането на взаимно приемлив курс на лева и рублата, съпоставен с щатския долар. Второ,

увеличаване на клиринговите списъци с оглед на това, което не успяхме до момента да постигнем, да включим нашата електроника и машиностроене в тези списъци срещу нефт и суровини, да бъде направено. Трето, създаване на възможност, а знаете, че това може да се постигне само на по-високо равнище, за разрешаване на България на бартер в определени насоки или по-скоро създаване на възможност за разширяване на бартерни доставки между български и съветски участници.

Същевременно трябва да отбележим, че правителството вече размени проекти за спогодби за търговско-икономически връзки с РСФСР, Украйна, Узбежката социалистическа република и Белоруската съветска социалистическа република. Длъжен съм да кажа пред нас, дами и господа народни представители, че взаимоотношенията със Съветския съюз по спогодбата от края на декември миналата година даде възможност на българската икономика да изкара тази зима и да започне икономическата реформа. Практически всичкият нефт, който получихме през тази зима, беше от Съветския съюз. Мога да кажа следните цифри по нефта, а също и по общия обем на взаимоотношенията към 1 април тази година. Вносът от Съветския съюз на нефт е на сума 195 млн. щ.д., а износът на България срещу нефт е само на стойност 60 млн. щ.д. Износът върви по следните направления - медикаменти, калцирана сода и детски храни. Същевременно трябва да кажем, че други възможности по износа не се изпълняват.

Каква е нашата оценка като правителство? Ние не правим от тези взаимоотношения нито политика, нито идеология, обаче смятаме съвсем прагматично, че ако нашите отношения със Съветския съюз бъдат парунени, ограничени или редуцирани до някакъв необоснован минимум, това ще постави в крайно затруднено положение голяма част от българската икономика. Нашата икономика е така изградена, че в нея преобладават финалните етапи, които досега са били насочени и са получавали поръчки изключително от източноевропейските страни. При затваряне на пазарите на другите източноевропейски страни освен Съветският съюз, при положение че не разполагаме със свободна конвертируема валута, при положение че не сме в състояние нито през тези 6 месеца, нито в близка перспектива да пробием на западноевропейските и други световни пазари, при положение че страните - членки на Организацията на държавите - износителки на петрол, поне тези, с които имаме връзки, не са в състояние в момента да плащат, както се казва, ни кеш, единственият начин да съхраним достатъчно добро равнище на нашите заводи, на нашата икономика, да осигурим поминък, работа за голяма част от работниците, да намалим безработицата, която и без това се увеличава значително, е не само да за-

пазим направената спогодба от края на декември миналата година, но и да се опитаме в момента да я разширим. За такива райони като Пловдив, Благоевградски район, Габровски район и редица други това ще бъде единственият шанс да се спаси сериозната безработица, която се очертава.

Ето защо сме решени да отидем и да опитаме да решим тези въпроси. Същевременно искам да докладвам пред народните представители, че в България вече е създаден надежден механизъм с Постановление N 22 на Министерския съвет от края на месец март, а след това с допълнителни постановления за заплащане по механизма, който казах, при единен курс на лева към долара, спазван и за отношенията със Съветския съюз, с което ние гарантираме на всички български изпосителни достатъчно добри условия, за да могат да търгуват ефективно със Съветския съюз.

В заключение бих искал да кажа, че гледаме на този въпрос и от политическа гледна точка дотолкова, доколкото разпадането на източноевропейските структури, на договорите ни поставя в положение да търсим двустранни споразумения и договори. Ето защо на тази основа нашата страна се намира в една активна позиция и аз се надявам, че правителството ще успее да доведе начинанията докрай.

Благодаря ви за вниманието. *(Ръкопляскация)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Аз също Ви благодаря, господин Томов. По този начин всъщност има един отговор и на актуалния въпрос, поставен от група народни представители, включително и господин Нешев.

Народният представител господин Николай Близнаков има актуален въпрос към министъра на финансите господин Костов. Господин Костов го няма, но той е дал един много кратък отговор на този въпрос, затова нека да чуем вашия въпрос с няколко думи само, господин Близнаков.

НИКОЛАЙ БЛИЗНАКОВ: Уважаеми господа, до нас достигат сведения от цялата страна, че на много места в различни отрасли производството замира или спира напълно. Достигат и множество възражения от частни и държавни производители, които са убедени, че сегашният изключително висок лихвен процент убива икономиката, буквално я стиска за гърлото, не ѝ дава да диша. Този спад, това замръзване грози, както сами разбирате, нашата икономика с фалити и сериозна безработица.

Моето мнение, а и това на група депутати от СДС, които днес разпространихме декларация за създаването на платформа "Икономическа алтернатива" като една икономическа опозиция с цел коригиране на икономическия курс на сегашното правителство сме на мнение, че трябва и може лихвеният процент в най-скоро време да бъде намален примерно до 25 - 30 на сто.

Моят въпрос към министър Костов и към господин Тодор Вълчев, председател на Българската народна банка, беше относно тяхното мнение за възможностите и целесъобразността от намаляването на лихвения процент.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Отговорът на министър Костов е много кратък. Той гласи: "По повод изпратения ми въпрос на народния представител Николай Близнаков относно равнището на лихвения процент, ви уведомявам следното. Българската народна банка е независима институция, която самостоятелно определя размера на основния лихвен процент на сградата. Във връзка с това компетентен отговор на поставения въпрос може да даде председателят на Българската народна банка."

Това значи, господин Близнаков, че ако Вие поддържате въпроса си, той трябва да бъде повторен в присъствието на господин Вълчев.

НИКОЛАЙ БЛИЗНАКОВ: Може ли...

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Оттук нататък нищо не може, тъй като аз се увлякох подир вашето убеждение. Не може да говорите за човек, когото го няма тук, и той е председателят на Българската народна банка.

Ще му го дадете по установения ред.

Актуален въпрос на народната представителка госпожа Савка Йовкова към министъра на просветата господин Матей Матеев, който е тук. Заповядайте.

САВКА ЙОВКОВА: Уважаеми господин министър, нашата общественост не е достатъчно известна за бедственото финансово състояние на учителите. Това води до формиране на отрицателно обществено мнение за исканията на педагогическите кадри. Известно ли е, че заплатата на учител с висше образование и 20 - 25 години трудов стаж е 310 лева? Едва ли. Известно ли е, че един учител висшист получава по-ниско трудово възнаграждение от една медицинска сестра, а един млад специалист, колкото една чистачка в училище?

Господин министър, чрез средствата за масово осведомяване вие огласихте въвеждането на нова система за заплащане на труда на учителя. Нещо повече, вие заявихте, че средствата са осигурени. При получаването на бюджета обаче се оказа, че има противоречие между обещания и реалност. Липсва финансово покритие за получения индивидуален коефициент. Учителят може да получи само около 60 на сто от това, което му се полага по системата. Или ако съгласно коефициента той трябва да получи трудово възнаграждение от 600 лв. заплата, то с осигурените средства ще получи само 360 лв., т.е. 60 на сто от това възнаграждение.

При това положение реалното повишаване на трудовото възнаграждение отново се оказва една илюзия - на час по лъжичка.

Питам ви, господин министър, можете ли да дадете справка за реалното трудово възнаграждение на учителите след въвеждането на новата система? Ще се ангажирате ли да отговорите в какви граници ще се движат заплатите на различните категории учители?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Има думата министър Матеев.

МАТЕЙ МАТЕЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа народни представители! Във връзка с въвеждането от 1 януари 1991 г. на система за оценяване на труда на учителите и на другия персонал, ръководствата на Министерството на просветата, Министерството на финансите, заедно с учителските синдикати проведоха редица срещи за уточняване на средствата за работна заплата. Това беше през януари месец. В условията на тежкото икономическо състояние на страната беше договорен допълнителен лимит за средства за работна заплата за 1991 г. в размер на 180 млн. лв. При това, като вземете предвид, че в цялата система на образованието работят около 250 хил. души учители и помощен персонал, средното увеличение на един член от персонала е в абсолютни цифри между 55 и 60 лв., около 20 на сто, като, разбира се, в зависимост от разпределението на средствата между категориите персонал в училище учителите могат да получат реално и по-високо възнаграждение.

Искам да отбележа тук в отговор на въпроса, който ми зададе госпожа Йовкова, че докато преди заплатите на учителите с висше образование бяха между 200 и 310 лв., сега началната учителска заплата на специалисти с висше образование е 350 лв. За другите категории учители, разбира се, и служещи в просветата числата са различни. Това, което искам да кажа, е, че необходимите средства за пълното въвеждане на системата, бяха около 306 млн. лв. Ние получихме от бюджета и успяхме да намерим в тези тежки икономически условия 180 млн. лв., което наистина води до един фактически по-нисък процент на въвеждане на цялостните критерии по системата. Но това, което искам да кажа тук, е, че тази система е отворена и при наличието на повече средства в бюджета, няма никакви пречки постепенно да се увеличават заплатите на учителите.

Още нещо искам да добавя, че лимитите на допълнителните средства за работна заплата са разпратени във всички общини и учителите ще могат при една добра организация от страна на общинските народни съвети да получат със задна дата, през месец април възнагражденията си за януари, февруари, март и април.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Благодаря Ви, господин министър Матеев.

Приключи тази точка от дневния ред.

За следващото заседание - ще продължат предварителните обсъждания по "Основните начала" на проекта за Конституция. Би трябвало да приключи първото четене на законопроекта да чуждестранните инвестиции. Ораторите не са толкова много. От точките, които са от дневния дневен ред - проекта за декларация на Комисията по национална сигурност, при условие, че правителството ще бъде представено тук. Комисията за радио и телевизия - всички искаме да вярваме, че дотогава ще има едно предложение за нейния нов състав. И обсъждането от дневния дневен ред на точката, която според мен представлява корекция в правилника за възнаграждението на пародния представител.

Работата на комисиите утре:

Конституционна комисия - 9,30 часа;

Законодателна комисия - 10,00 часа;

Икономическа комисия - 10,00 часа;

Комисия по радио и телевизия - 10,00 ч., в зала "Изток".

Намерението на ръководството на Великото Народно събрание е със съдействието, подчертавам това, на съответните комисии във вторник на пленарното заседание да може да се сложи тук второто четене на Търговския закон.

(Закрито 21 ч. и 20 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров

ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Гиньо Ганев